

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Чернігівський державний інститут
економіки і управління

Наукова бібліотека

**Актуальні питання
роботи бібліотеки
вищого навчального закладу**

*Матеріали науково – практичної конференції
1 грудня 2011 р.*

Чернігів
2011

УДК 027.7
ББК 78.3
А 43

Схвалено рішенням Методичної ради Наукової бібліотеки
від 03.11.2011 р., Протокол № 11/11

Головний редактор	В.М. Белінська
Відповідальний редактор	Н.В. Мороз
Мовне редагування	Г.В. Макаренко
Комп'ютерна верстка	Н.В. Мороз , Г.В. Макаренко

А 43

Актуальні питання роботи бібліотеки вищого навчального закладу: матеріали науково – практичної конференції /[уклад.: В.М. Белінська, Н.В. Мороз]. – Чернігів: Наукова бібліотека ЧДІЕУ, 2011. – 68 с.

УДК 027.7
ББК 78.3
© Автори статей, 2011

ЗМІСТ

<i>Ткаченко А.В.</i> Трансформація професійного світогляду бібліотечних фахівців	4
<i>Булдакова О.І.</i> Особливості професійного розвитку бібліотекарів в інформаційному суспільстві	6
<i>Войтищенко Л.М.</i> Инновационная ориентированность - залог успешной деятельности библиотек	111
<i>Кляпець А.І.</i> Формування інформаційної культури студентів (з досвіду університетських бібліотек)	177
<i>Рубан А.М.</i> Якість обслуговування читачів в науковій бібліотеці ЧДІЕУ (на основі моніторингу)	22
<i>Полякова І.Ю.</i> Вивчення думок користувачів про бібліотеку: результати анкетування користувачів	25
<i>Семирозум С.І.</i> Розстановка бібліотечного фонду	300
<i>Халеп І.В.</i> Книга як основний різновид видання	344
<i>Виноградна С.О.</i> Соціологічні дослідження книги і читання в Україні на прикладі НБ ЧДІЕУ філії № 2	422
<i>Висоцька Т.Л.</i> Книги та електронні ресурси: конкуренція або взаємодія	4848
<i>Кудрявцева О.Д.</i> Класифікація як методологія бібліографії	511
<i>Навроцька З.М.</i> Обзор периодических изданий по психологии отношений	566
<i>Відомості про авторів</i>	655

А.В. Ткаченко, провідний бібліотекар
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ

Генрі Форд сказав: «Той, хто припиняє вчитися, є старим, незалежно від того, 20 йому років чи 80. Той, хто постійно вчиться, залишається молодим. Найчудовішою річчю в житті є вічна молодість думки.»

Світ, що швидко змінюється, висуває до спеціаліста сучасної бібліотеки нові вимоги, і, як наслідок, виникає необхідність постійного навчання та удосконалення. Сьогодні бібліотечний працівник зобов'язаний володіти усім комплексом проблем у галузі інформації, пропонувати нові види інформаційних послуг, володіти навичками ділового спілкування, підвищувати свою професійну майстерність.

Технологічна модернізація бібліотечної справи та підвищення соціального статусу бібліотек зумовлюють необхідність формування нової кадрової політики у галузі, в якій працюючі спеціалісти повинні постійно вирішувати все більш складні професійні завдання для успішної діяльності в умовах впровадження інформаційних технологій.

У поточний момент кадрова бібліотечна політика має бути спрямована не тільки на збереження галузевого фахового потенціалу, але й на підвищення професійних знань бібліотечних працівників. А це, в свою чергу, не лише заохочення до самоосвіти бібліотечних фахівців за рахунок самостійного опрацювання фахових періодичних видань, відповідних нормативних актів та самостійного розширення світогляду, а й організація навчальних курсів, семінарів, конференцій та інших масових заходів з тих чи інших актуальних проблем бібліотечної роботи - тобто створити систему безперервної освіти.

Безумовно, успішність проведення навчання залежить від багатьох факторів. Одна з найважливіших умов ефективності освіти - прагнення учасника до самовдосконалення, активність, відкритість, бажання оптимізувати власну компетентність.

Говорити про компетентність та професіоналізм бібліотекаря непросто. Адже, здається, професіоналами можна

назвати бібліотекарів, які обрали цю професію і залишаються в ній назавжди, які мають фахову чи вищу освіту, великий стаж роботи. Проте це питання слід розглядати набагато ширше.

Професіонал – це людина, яка, незважаючи на високі досягнення в своїх професійних обов'язках в обраній нею сфері діяльності, не зупиняється на досягнутому, а завжди прагне здобути нові знання і навички.

Основна мета всіх заходів – забезпечення психологічної підтримки та сприяння повноцінному особистісному й інтелектуальному становленню співробітників ВНЗ. За допомогою навчання активізуються пізнавальні процеси, творче мислення, комунікативні навички та вміння взаємодіяти в колективі.

Створення такого середовища розглядається як умова позитивного особистісного самовизначення бібліотечних фахівців, розвитку адекватної самооцінки та соціального оптимізму.

Так, на власному досвіді ми можемо помітити позитивний вплив проведених заходів:

- Регулярне проведення засідань *школи майстерності* дає змогу не тільки зібрати весь колектив, а й обмінятися корисною інформацією, здобути досвід публічних виступів і поділитись з колегами набутими знаннями.

- Конференції та науково-практичні семінари надають можливість вислухати та обмінятися досвідом роботи з колегами з інших установ.

- Стажування в інших бібліотеках дає змогу ознайомитись з іншими методами роботи, обмінятися знаннями та практичними навичками, знайти та застосувати на практиці найкращі з методів роботи.

Окрім позитивного впливу на професійний рівень працівників, ці заходи відкривають нові горизонти світогляду, дозволяють розірвати повсякденний цикл бібліотечної роботи та запобігти професійному вигоранню.

Бібліотека – це місце, де знаочий – підтверджує та удосконалює свої знання, прагнучий отримати знання – отримує їх, накопичує і передає їх своїм нащадкам. А скромний бібліотекар – хранитель цього дому знань веде нас і допомагає орієнтуватися в цьому великому розумному лабіринті. І ніякий комп'ютер не може замінити книгу, а пошуки в Інтернеті - тишу читального залу бібліотеки і ті миті пізнань, які ми отримуємо в стінах цього храму КНИГИ.

Література

1. Грабар Н.Г. Життєва потреба розвитку професії / Н.Г. Грабар, В.П. Жукова // Вісник Книжкової палати. – 2007. - №9. – С. 27-30.
2. Демин В.А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды / В.А. Демин // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. - №4. – С. 34-42.
3. Макєєва І.І. Соціально-психологічні методи як інструмент у системі підвищення кваліфікації бібліотекарів вищої школи / І.І. Макєєва // Вісник Книжкової палати. – 2010. - №9. – С. 22-23.
4. Макєєва І.І. Форми і методи професійного навчання співробітників бібліотек вищих навчальних закладів / І.І. Макєєва // Бібліотечний вісник. – 2009. - №4. – С. 37-43.

УДК 027.7
ББК 78.3

***О.І. Булдакова**, завідувач сектору
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКАРІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бібліотеки – минуле, сучасне, майбутнє

“Первинні” бібліотеки могли бути більшими чи меншими сховищами створених писцями чи каменерізами перших документів – обпалених глиняних табличок, плоских каменів, спеціально підготовленої шкіри чи різних варіантів “паперу”, виготовленого з папірису чи інших рослин. Спочатку бібліотеки були приватними. Ними володіли такі великі мужі Еллади, як Платон, Аристотель, Евклід, Еврипід. Бібліотекарями служили раби. Але як тільки в Афінах з’явилась перша публічна бібліотека Писистрата, місце бібліотекаря одразу стало шанованим і почесним.

Є вагомі підстави вважати, що створена Птоломеями в Єгипті Олександрійська бібліотека - центр культури і наук Мусейон (Храм Наук), який намагався «зібрати у себе» всі доступні писемні джерела - виявилася найвищим інформаційним досягненням не тільки середземноморської

цивілізації, а й усього людства за кілька тисяч років. Унікальність її ще й у тому, що завдяки цьому зібранню вперше в історії людства помітний «інтелектуальний слід» залишили жінки. Загалом, Мусейон був єдиною тогочасною академією наук, куди прибували для навчання та обмінів думками багато осіб з різних держав. Великі успіхи були досягнуті в математиці, астрономії, природознавстві, географії, медицині, а також філології та граматиці. При Птолемах бібліотекарями були Зенодот - філолог і поет, Каллімах - поет, Ератосфен - математик, астроном, географ і поет.

Серед провідних науковців - красуня-астроном і математик Іпатія, яка виросла у Мусейоні, де працював її батько, тут навчалася і потім викладала математику, механіку, астрономію та філософію, зробила значний внесок у тогочасну науку (зокрема, винайшла кілька вимірювальних приладів).

На той час Олександрійська бібліотека мала близько 700 000 рукописів - унікальний для Стародавнього Світу показник. Штат, який отримував належне забезпечення з державного бюджету, складав приблизно 100 науковців і писців. Багато хто з них були бібліотекарями, адже необхідно було співставляти і коментувати багато різноманітних джерел кількома мовами і створювати нові рукописні твори. В Олександрійській бібліотеці, крім книгосховища й читальних залів, знаходились також обсерваторія, зоологічний і медичний музеї - їх обслуговування також входило в обов'язки бібліотекарів.

Функції бібліотек в Середні віки поступово розвивались та удосконалювались. На багато сторіч осередками збереження писемних та інших творів стали монастирі, а хоронителями стали монахи, на яких був покладений ще один обов'язок - переписування книг для їх подальшого збереження і розповсюдження. І це вимагало від бібліотекарів не лише грамотності, але й колосальних знань практично в усіх сферах життя.

Таким чином, бібліотекарі стали одними з тих, хто підготував епоху Відродження.

Пізніше - університетські бібліотеки. Якісні зміни, як відомо, настали після винайдення книгодрукування і великого здешевлення „одиниці інформації”. Найбільші світові бібліотеки століттями збирали і ревно оберігали свої багатства. Кінець ХХ ст. став піком розвитку класичних бібліотек, у зборах яких переважали книги.

У світі сотні тисяч осіб працюють бібліотекарями. Саме вони, а не друковані чи інші матеріали, становлять головну суспільну цінність. Завдяки їх зусиллям, незважаючи на швидке збільшення кількості електронних бібліотек у мережі Інтернет, звичайні „старі” бібліотеки не втрачають своєї актуальності й необхідності у переважній більшості держав світу. Лише там, де подібно Україні, існує поєднання суспільних трансформацій з економічним занепадом, бібліотеки та їхні працівники втрачають належну підтримку і вимушені жити за принципом – „спасение утопающего – дело самого утопающего”.

Зміна пріоритетів в освіті викликала необхідність реформування бібліотек освітянської галузі, оновлення змісту їх діяльності, що вимагає від працівників бібліотек переосмислення своєї ролі в даному процесі. Та й самі бібліотеки виконують як свої специфічні завдання, так і сприяють динамічному розвитку суспільства, особистості.

Оскільки місія бібліотек за багато століть практично не змінилася, вони і зараз, як у давнину, виконують своє головне завдання - розповсюдження інформації, знань, і зостаються основним місцем зберігання наукового та культурного надбання людства. Щоб відповідати сучасним вимогам, бібліотекар повинен постійно вчитися, щоб встигати за змінами, удосконалювати свою діяльність за допомогою нових технологій, що, в свою чергу, дозволить впровадити нові, сучасні процеси обслуговування читачів.

Реалізуючи основні функції, бібліотекарі серед пріоритетних напрямків діяльності відзначають формування основ інформаційної культури як складової загальної культури особистості, що дозволяє їй правильно формувати свої запити, ефективно здійснювати пошук необхідних джерел, вміти відбирати, критично оцінювати інформацію та створювати якісно нову.

Відповідно до вимог бібліотечної практики і потреб у якісному обслуговуванні користувачів, бібліотечні фахівці мають професійно рости і розкривати свій творчий потенціал. Щоб розширювати професійну компетентність, вдосконалювати знання і навички, бібліотекарі повинні самостійно набувати знання, що дасть змогу ліквідувати розрив між рівнем знань і розвитком нових досягнень бібліотечної справи. Безперервна освіта бібліотекарів можлива за умов нової системи інформаційного забезпечення, що поєднає традиційні та електронні форми надання професійно

необхідної інформації. Не менш актуальна проблема самооцінки власної діяльності, самоаналізу. Цьому сприяють презентації-захисти власного досвіду, панорами творчих знахідок та моделей бібліотек сьогодення, курси підвищення кваліфікації, стажування, школи майстерності, конференції.

Необхідною ж умовою професійного зростання бібліотекаря, розкриття творчого потенціалу є, в першу чергу, особистісна зацікавленість у результатах своєї праці.

Впровадження сучасних видів інформування та оптимізація процесу обслуговування користувачів, а також реалізація основних завдань, пріоритетних напрямків та власне проблем, над якими працюють бібліотекарі, вимагають системного підходу та вибору доцільних технологій, методів і форм щодо:

- моделювання універсального бібліотечного фонду, що відповідає профілю закладу, змісту освітнього процесу, його інформаційним, виховним та культурологічним функціям, а також запитам, інтересам і потребам користувачів;
- створення довідково-пошукового апарату для багатоаспектного розкриття фонду через систему каталогів, картотек та фонду довідково-інформаційних видань, включаючи електронні бази даних;
- максимального розкриття фонду бібліотечних документів через сучасні форми наочної популяризації літератури та оптимізацію довідково-бібліографічного обслуговування;
- формування інформаційної культури користувачів;
- упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та використання медіа-ресурсів у практиці роботи;

Сьогодні сучасний бібліотекар має володіти вміннями не лише працювати з джерелами на друкованій основі, він повинен володіти основами комп'ютерної грамотності й сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, навичками аналітико-синтетичної переробки інформації й передачі її користувачам, створювати відповідну інформаційну базу та навчати користуватися нею своїх читачів.

Швидкий розвиток електронно-комунікаційних засобів і винайдення Інтернету наприкінці ХХ ст. виявилися несподіванкою навіть для кращих футурологів світу, чий розквіт наукового життя припав на 1950-1960-ті роки і був скерований на аналіз майбутніх космічних досягнень людства.

Насправді ж космос виявився тимчасовим воєнно-політичним захопленням, а головні економічні та виробничі події відбувалися на поверхні Землі й полягали в початку переходу від індустріального до новітнього суспільства - інформаційного, адже за короткий час пощастило у багато разів зменшити вартість одиниць „електронної інформації” і створити цілі магістралі для їх руху на землі та в космосі. Проте прогрес лише прискорився, а тому все частіше звучить термін „знаннєве суспільство”. Його характерна риса – початок створення нешкідливих для біосфери і людини „мудрих” технологій (ноотехнологій), які в майбутньому ліквідують потребу в індустріальних та усіх інших.

Головні зміни на ринку праці – все швидший розвиток робочих місць сервісного типу, що є головним позитивним явищем для абсолютної більшості сучасних бібліотечних працівників. Немає ніяких підстав боятися того, що їх сучасні робочі місця зникнуть назавжди разом з подальшим удосконаленням пошукових програм Інтернету і записом у цифровій формі все більшого відсотка друкованого багатства людства. Звісно – характер роботи бібліотекарів зміниться, їм доведеться постійно підвищувати свою „комп’ютерну грамотність”, але не у напрямку оволодіння мистецтвом створення програм управління різноманітними комп’ютерами чи інформаційними мережами, а у спроможності використовувати нові можливості і засоби на своєму робочому місці і – насамперед – під час спілкування зі своїм довкіллям: читачами, потенційними замовниками різноманітної довідкової та іншої інформації, учасниками навчального процесу тощо.

Після відкриття можливості створення одношарових листів з атомів карбону (вуглецю) – матеріал названий „графеном”, а його дослідження оцінене Нобелівською премією з фізики 2010 року, - науковці посилено вивчають і сам графен, і подібні до нього матеріали. Вони обґрунтовано сподіваються на те, що цей шлях невдовзі приведе їх до появи наноелектроніки і створення кишенькових суперкомп’ютерів, якими можна буде не тільки керувати голосом, а й спілкуватися одразу кількома мовами. Зменшення елементів пам’яті буде таким значним, що кожен з цих пристроїв уже в момент створення отримає у запису всю наявну на планеті друковану інформацію (можливо – ще й звукову й частину відео).

Ще одне завдання, яке вже вирішене – подання у бібліотеки, робочі місця і житлові помешкання таких же великих потоків інформації мережами електричної напруги (220 вольт) і нещодавно створеними світлодіодними випромінювачами (тобто – не потрібно прокладати ніяких нових мереж, дротів, сполучень і т.д.).

Це зробить зв'язок не тільки миттєвим, але й майже необмеженим за інтенсивністю (напр.: кіно чи велику енциклопедію можна буде отримувати за частки секунди).

Вказані три технологічні зрушення разом з іншими забезпечать повний доступ до світових бібліотек та інших баз даних кожній людині у довільній точці Землі. Але вони не позбавлять кожного з нас від потреби спілкування, від необхідності пошуку даних і надання інформаційних послуг. Саме контактено-сервісна складова праці бібліотечних працівників виявиться „вічною” і такою, якій не загрожуватиме найближчий „технологічний стрибок” у можливостях інформаційно-комунікаційних засобів.

Література

1. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ru.wikipedia.org/wiki/Гипатия.
2. Писаренко С. Наибольші бібліотеки світу / С. Писаренко // Віче. – 2011. - №1. – С. 4
3. Белокриницький А. Графенова симфонія /А. Белокриницький // Українська технічна газета. – 2011. – №36, 20 вересня. – С. 12.

УДК 027.7
ББК 78.3

А.М. Войтишенко, бібліотекар
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

ИННОВАЦИОННАЯ ОРИЕНТИРОВАННОСТЬ - ЗАЛОГ УСПЕШНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕК

Если говорить о нововведениях в общем, то нужно сказать, что в данное время их роль значительно возрастает:

из спонтанного фактора развития инновации становятся целенаправленной силой, что обеспечивает конкурентоспособность как отдельных хозяйствующих субъектов, так и разных объектов и систем любой сферы деятельности в целом.

Опыт развитых стран мира показывает что в конкурентной борьбе побеждает тот, кто владеет более эффективным механизмом инновационной деятельности. Инновации сегодня обусловлены структурными изменениями в обществе, его информатизацией и повышением роли знания в цивилизованном мире, определяют не только стратегию развития высших учебных заведений, но и стратегию развития их библиотек. И уже давно необходима переоценка роли и значения библиотеки в обществе. Такая переоценка должна изменить роль библиотеки из вспомогательной на равноценную в образовательном процессе, потому что библиотека играет существенную роль в обеспечении информационных потребностей студентов, профессорско-преподавательского состава и сотрудников высшего учебного заведения.

Инновационная деятельность библиотеки должна стать ведущим направлением ее работы, цель которой - поиск, оценка, разработка и применение библиотечных нововведений. Понятие “нововедения” включает в себя новые или известные, но модернизированные формы и методы библиотечной работы, которые влияют на ее совершенствование. Источниками нововведений в библиотеке есть библиотечная практика, рационализаторские предложения библиотекарей, рекомендации научных исследований, новые библиотечные технологии. Это может быть усовершенствование или внедрение новых библиотечных услуг, расширение их ассортимента, усовершенствование методов управления библиотекой, организационно-социальных аспектов управленческой деятельности. А могут быть и какие-нибудь технологические нововведения, сориентированные на модернизацию библиотечных технологических процессов, внедрение новых автоматизированных библиотечных технологий, которые тесно связаны с реализацией разных направлений научной организации труда в библиотечном деле.

Интеграция библиотек в новую социокультурную реальность требует в связи с этим формирования инновационной деятельности, которая обеспечит конкурентоспособность библиотек на информационном рынке, а также позволит оптимально использовать имеющийся производственный потенциал. Библиотека в условиях информатизации

должна направлять свою деятельность на производство упорядоченного знания, создавать специфические интеллектуальные продукты, разрабатывать сетевые стратегии поиска, структурирования, использования и предоставления пользователям электронных ресурсов.

Времена перемен наступили стремительно, тенденция развития будущего библиотек и инновационные изменения в их работе уже сейчас очевидны:

- библиотечная деятельность усложняется, становится многогранной.

- наличие командного настроения - обязательное условие инновационной деятельности библиотеки. Работа в команде - это согласованные действия и сотрудничество ее членов, где каждый человек видит успех другого человека как средство достижения своего успеха.

Под руководством и по их инициативе заведующими отделами осваиваются и реализуются инновационные библиотечные технологии. Инновационную деятельность библиотек связывают, в первую очередь, с информатизацией. Меняются времена, информационные технологии развиваются со стремительной скоростью, и следующее десятилетие захлестнет волна новых возможностей, связанных с работой на дому, которая уже стала возможной благодаря мобильным устройствам и повышающейся эффективности сети. Уже наметилась тенденция оттока пользователей из библиотек, пользователи-профессионалы выполняют необходимую работу на своих ПК, работая в кафе по соседству с библиотекой, в поезде, в самолете. Студенты, получающие образование дистанционно, имеют комплект полнотекстовых учебников. Профессионалы нового поколения должны благодарить новые технологии, так как сеть Интернет в корне изменила мир. Так, с приходом Интернет-технологий кардинально меняется деятельность библиотек (современный библиотекарь владеет компьютером, ксероксом, сканером, принтером, модемом и т.д.) изменились и запросы потребителей, их пользовательские возможности.

Человечество стоит на пороге четвертого этапа развития информатизации - Grid-технологий. «Grid» дословно означает «решетка», ближе по смыслу - сеть электропитания, распределенный ресурс общего пользования.

Первый этап информатизации:

- появление больших компьютеров (мейнфреймов).

Второй:

- поздание персональных компьютеров.

Третий:

- появление Интернета, объединяющего пользователей в единое пространство.

Четвертый:

- Grid-сеть как средство совместного использования вычислительных мощностей и хранилищ данных.

Революционные изменения, связанные с внедрением нанотехнологий в мире, приводят к резкому уменьшению потребности в неквалифицированных видах труда, предъявляют новые требования к системе образования. В связи с этим возникает вопрос: «Что же ожидает библиотеки с приходом Grid- и нанотехнологий? Какие сервисные услуги должна создавать и предоставлять библиотека? В чем секрет успешного менеджмента в библиотеке?» Чтобы не быть выбитыми на обочину информационных технологий, библиотеки должны широко использовать внешние электронные ресурсы и создавать собственные, а также развивать продвижение этих услуг непосредственно на рабочий стол пользователя.

Широкомасштабное применение в работе вузовской библиотеки электронных ресурсов обеспечит принципиально новый уровень получения и обобщения знаний, их распространения и использования. При этом именно библиотечные специалисты должны изучать информационные ресурсы и уделять большое внимание многоаспектному анализу информационных потребностей пользователей, всестороннему изучению использования первичной и вторичной информации. А также вузовская библиотека должна выработать линию опережающего развития, которая будет базироваться на генерации новых знаний, необходимых для обучения студентов, аспирантов нового поколения.

В результате разительных перемен в жизни библиотеки, которые произошли за последние десять лет, изменилась и продолжает меняться не в лучшую сторону читательская активность. Проблема развития читательского интереса становится проблемой века: «Книга все быстрее отдаляется от человека, интерес к чтению падает, процесс его усложняется. А ведь чтение пронизывает практически все сферы человеческой жизни. С ним связаны напрямую или косвенно уровень грамотности и культуры граждан, занятость и рынок труда, безопасность общества и многое другое.

«Аптека для души в прошлом, сегодня библиотека определяется как центр информации и культуры. Но так ли востребованы и любимы библиотеки, как во времена иные?»

«Библиотека нужна, пусть даже общество отказывается это понять - больной человек тоже часто не хочет глотать таблетку, думая, что она ему не поможет».

Но нужно по-новому посмотреть на библиотеки, увидеть в них не только здания, в которых размещаются хранилища книжных, периодических изданий, открытые для посещения в определенные дни и часы под строжайшим надзором и с соблюдением мистической тишины. Библиотека должна стать местом общения, причем как официального, делового, так и просто дружеского, стать общественными центрами получения и обмена информацией. Так какой должна стать современная библиотека? По итогам проведенного мною блиц-опроса, большая часть студентов желает видеть библиотеку, в которой:

- бесплатный Интернет;
- свободный доступ почти ко всем книгам;
- наличие самых последних новинок;
- интернет-каталог книг с подробным описанием;
- свободный доступ к книгам в цифровом виде;
- самостоятельное копирование любых книг, которые нельзя взять на дом;
- регулярные развлекательные мероприятия для читателей, чтобы пробудить в них тягу к чтению.

Но нужно сказать, что библиотеки - это не только книги, это, на их взгляд, прежде всего - библиотекари, их усилиями, профессиональным умением создается библиотека как кладезь различной информации. Рационально организованный фонд, новейшие технологии обслуживания, профессионал-библиотекарь - вот основные факторы, привлекающие сегодня читателя в библиотеку, делающие ее необходимой. Потенциальные читатели (пользователи) должны знать, каким должен быть современный библиотекарь.

Конечно же вы скажете, что читатель идет в библиотеку прежде всего за книгой или информацией, и поначалу ему все равно, кто его будет обслуживать. Но придет ли он в следующий раз, придет ли он с охотой, с чувством уважения и любви, зависит во многом от библиотекаря.

Уважение, вдохновение, понимание, сочувствие, доверие, обязанность - все эти составляющие понятия «любовь» могут характеризовать отношение читателя к библиотеке и библиотекаря к читателю. Но любовь - чувство не постоянное

и капризное, и его надо всячески стимулировать. Наибольший стимул для читателя - это 100 % удовлетворение его различных интересов, помощь в решении проблем. Но, к сожалению, еще частенько встречаются такие библиотекарисобственники, не желающие выдать книгу «несимпатичному» читателю. Есть еще много ленивых... проще сказать, что книга выдана, чем разыскивать ее на полках. А есть такие, и эти страшнее предыдущих, которые считают, что для работы в библиотеке много ума не надо, и «как платят - так и работаем». Но не все так плохо: в настоящее время на работу в библиотеку приходит современная молодежь, с новыми планами и идеями. Их главная цель - создание условий для стопроцентной востребованности и полезности библиотеки в обществе. Их не останавливает маленькая зарплата и неоднозначное отношение общества.

Для того, чтобы достичь успеха, современным библиотекам и библиотекарям нужно быть восприимчивыми к инновациям, изобретательными, готовыми к обучению, способными к преодолению стереотипов и психологических барьеров, креативными, обладать высоким чувством ответственности. Выбор инновационного пути означает осознанное преобразование библиотечной деятельности, требующее проявления инициативы всеми участниками этого процесса. Наградой является возможность постоянного развития как личности каждого сотрудника, так и библиотеки в целом.

Література

1. Николаенко Н. Инновационная деятельность руководителя / Н. Николаенко // Бібліотечний форум України. - 2010. - № 3. - С. 5-8.
2. Элифанова О. // Инновационная деятельность научной библиотеки / О. Элифанова, В. Савельева // Бібліотечний форум України. - 2010. - № 3. - С. 9-11.
3. Грабар Н. Роль бібліотеки у формуванні розвитку самоорганізації студентства / Н. Грабар // Бібліотечний форум України. - 2008. - № 2. - С. 25-27.
4. Холікян Н. Інноваційні технології книговидавання в умовах економічної кризи / Н. Холікян // Вісник книжкової палати. - 2010. - № 4. - С. 15-19.
5. Діяльність Кабінету по вивченню книги і читача (1926-1931 рр.) // Бібліотечний вісник. - 1999. - № 2. - С. 17-20.
6. Про внесення змін до Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу": Закон України від 21.05.2009 р. № 1388-VI / Верховна Рада України / Відомості Верховної Ради України. - 2009. - № 39. - С. 557.

УДК 027.7
ББК 78.3

***О.І. Кляпець**, бібліотекар
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК)

Для сучасного суспільства характерне щоденне зростання потоку інформації, а разом з тим рівня складності її пошуку, обробки та аналізу. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці людина повинна володіти інформаційною культурою як однією із складових загальної культури.

Поняття інформаційна культура – багатоаспектне та різнопланове. Нині існує велика кількість визначень поняття "інформаційна культура", але найбільш розповсюдженим є розуміння інформаційної культури як "сукупності інформаційного світогляду, системи знань та умінь, що забезпечують самостійну діяльність, спрямовану на задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і новітніх інформаційних технологій".

Людина з розвиненою інформаційною культурою характеризується як особа, що володіє цілим комплексом знань та умінь:

- володіння технічними пристроями та програмними продуктами;
- уміння грамотно формувати свої інформаційні потреби і запити;
- здатність здійснювати самостійний інформаційний пошук різних видів документів за допомогою як традиційних, так і автоматизованих пошукових засобів;

- володіння навиками аналізу і переробки інформації (наприклад, складання бібліографічного опису, оформлення посилань до наукової роботи, списку літератури тощо);

- дотриманням інформаційної етики і умінням вступати в інформаційні контакти;

Процес формування інформаційної культури є комплексним і має здійснюватися в бібліотеці у п'ятьох взаємозв'язаних напрямках:

- робота з удосконалення комплектування та розкриття бібліотечних фондів;
- систематичне вивчення динаміки інформаційних потреб читачів;
- створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб користувачів;
- удосконалення роботи по підвищенню рівня бібліотечно-бібліографічних та інформаційно-комп'ютерних знань;
- популяризація та реклама інформаційних послуг бібліотеки серед користувачів.

Вміння знаходити і використовувати потрібну інформацію є важливим елементом системи вищої освіти, де ефективність навчання напряму залежить від інформаційної культури читачів.

Вузівські бібліотеки є основним підрозділом, що забезпечує інформаційну базу навчального та наукового процесів. Тому їм відводиться головна роль у навчанні основам інформаційних знань.

Звернемось до досвіду бібліотек США, які є засновниками навчання інформаційній грамотності

В 2000 р. у США розроблені та затверджені стандарти компетентності інформаційної грамотності для вищої освіти. А в 2001 р. для бібліотекарів академічних бібліотек затверджено документ "Завдання навчання інформаційній грамотності", який є чудовим інструментом для розробки повноцінних університетських програм щодо навчання інформаційній грамотності. Завдання в цьому документі представлені як стандарти, яких необхідно досягнути в кінцевому результаті. Розглядаючи проблему інформаційної грамотності як комплексне завдання, вирішувати яке необхідно спільними зусиллями, розробники документа диференціювали відповідальність за різні компоненти інформаційної грамотності:

- відповідальність бібліотекарів;

- головним чином відповідальність бібліотекарів, але завдання буде вирішено ефективніше при керівництві або співпраці з викладачами;

- головним чином відповідальність викладачів у співпраці з бібліотекарями;

- відповідальність викладачів;

Таким чином, ефективна робота з виховання інформаційної культури передбачає тісний взаємозв'язок бібліотекарів з викладачами університету у створенні електронних підручників для студентів щодо використання інформаційних ресурсів в проектах, пов'язаних з дистанційною освітою тощо.

На сьогоднішній день можна вказати наступні форми та методи навчання, що активно використовуються університетськими бібліотеками різних країн для виховання інформаційної грамотності:

- інтерактивні навчальні програми, реалізовані через бібліотечні Веб-сайти;

- електронні демонстрації з практичними завданнями;

- самостійне виконання малими групами користувачів вправ щодо використання електронних інформаційних ресурсів;

- тренінги щодо використання інформаційних ресурсів, що розробляються разом з викладачами і розміщені на бібліотечному Веб-сайті;

- семінари-тренінги, присвячені каталогам в режимі он-лайн, базам даних та іншим подібним ресурсам, що проводяться як із студентами, так і з викладачами;

- спеціальні навчальні курси з інформаційної грамотності, що входять в навчальні плани університетів і викладаються бібліотекарями університетських бібліотек.

Ці форми є складовими елементами університетської програми розвитку інформаційної грамотності. Кожна бібліотека вибирає і використовує ті форми, які для неї найефективніші.

В сучасній університетській бібліотеці моменти, що вимагають втручання бібліотекаря саме як педагога, виникають дуже часто. Дослідницькі потреби студентів стають все більш складними, а характер і способи їх задоволення дуже різноманітні в плані використання новітніх технічних засобів і електронних ресурсів. Момент, коли користувач не знаходить потрібної інформації, найбільш сприятливий для

його навчання. Традиційні форми навчання орієнтовані на те, щоб навчити студента відповідати на питання, які можливо виникнуть у нього в майбутньому, при використанні доступного навчання моменту бібліотекар навчає студента знанням і навикам, в корисності яких користувач може пересвідчитись відразу.

Найпоширенішим і реальним методом навчання користувачів завжди був і залишається - процес обслуговування.

Сьогодні бібліотеки ефективно працюють над підвищенням інформаційної культури користувачів із застосуванням мультимедійних засобів.

Мультимедійні засоби стимулюють мотивацію навчання, активізують увагу користувачів (студентів), підвищують інтерес до нової теми. Навчання стає цікавим й емоційним, приносить естетичне задоволення. Підвищується якість інформації, наочність навчання; забезпечується повтор найбільш складних моментів лекції.

Часто у бібліотеках створюються рекламні ролики, презентації для широкого інформування користувачів про діяльність і нові електронні можливості бібліотеки університету. Ці ролики встановлюють на комп'ютерах у залах електронних ресурсів та у фойє бібліотек і активно використовують під час проведення масових заходів, засідань кафедр, екскурсій по бібліотеці тощо.

У процесі створення різних мультимедійних засобів підвищується інтелектуальний рівень співробітників бібліотеки, зростає професійна майстерність і компетентність. З боку користувачів підсилюється інтерес до діяльності бібліотеки. Її роль стає більш значимою в інформаційному й освітньому просторі ВНЗ.

Практика показує, що необхідно розширювати та підвищувати рівень навчання віддалених користувачів. Цьому сприяють такі заходи, як розробка й удосконалювання допоміжних матеріалів в електронному каталозі, індивідуальне консультування з виконання запитів віддалених користувачів, дистанційне навчання у вигляді онлайн-інтерактивних курсів, створення електронних підручників.

Успіх поширення бібліографічних знань багато в чому залежить від кваліфікації бібліографів. Щоб надавати необхідну допомогу читачам у практичній діяльності й навчанні, потрібно постійно вдосконалювати професійні знання.

Змінюються вимоги до змісту знань, якими зобов'язаний володіти сьогоднішній бібліотекар, що займається навчанням інформаційній грамотності. Дуже важливим є момент одночасного підвищення інформаційної культури і тих, хто навчається, і тих, хто навчає. Сучасні університетські бібліотекарі потребують спеціальних освітніх програм, що допомагають їм оволодіти необхідними знаннями для проведення занять з навчання користувачів інформаційної грамотності. Швидкість технологічного прогресу ставить бібліотекарів в ситуацію постійного освоєння нових знань.

Популяризація бібліографічних знань - процес безперервний. Тільки постійна увага до цієї діяльності з використанням всіх можливостей навчання й рекомендацій бібліографічних посібників дозволить досягти бажаних результатів. Необхідно ретельно аналізувати ефективність уже існуючих форм і методів бібліографічного навчання користувачів, шукати нові варіанти, намагатися поглиблювати свій досвід і використовувати досвід інших бібліотек.

Покращення діяльності бібліотек з формування інформаційної культури користувачів потребує, перш за все, державного підходу: переходу від епізодичної, несистемної роботи до діяльності в рамках спеціальної державної програми, яка передбачає підготовку кадрів, вирішення проблем координації роботи бібліотек та навчальних закладів, розробку методичного забезпечення, створення необхідної матеріальної бази.

Література

1. Авдони́на Н. А. Популяризация библиографических знаний среди читателей [Текст] / Н. А. Авдони́на, Н. С. Масловская // Библиография. – 2009. – № 4. – С. 55-60.

2. Гендина Н. И. Образование для общества знаний и проблемы формирования информационной культуры личности [Текст] / Н. И. Гендина // Научные и технические библиотеки. – 2007. – № 3. – С. 40-48.

3. Еременко Т. В. Формирование информационной культуры современного университетского сообщества: опыт проектного развития [Текст] / Т. В. Еременко // Научные и технические библиотеки. – 2004. – № 4. – С. 68-75.

4. Збаровская Н. Информационная культура личности. Проблемы формирования [Текст] / Н. Збаровская // Библиотечное дело. – 2005. – № 1. – С. 7-8.

5. Казанцева В. П. Информационная культура личности и образовательный процесс университета [Текст] / В. П. Казанцева // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 5. – С. 62-66.

6. Хорунжий В. П. Создание и использование современных мультимедийных средств для повышения информационной культуры пользователей [Текст] / В. П. Хорунжий, Е. Ю. Талызина // Научные и технические библиотеки. – 2008. – № 9. – С. 59-62.

УДК 027.7
ББК 78.3

***А.М. Рубан, бібліотекар II категорії
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ***

ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧИТАЧІВ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ЧДІЕУ (НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ)

Відомо, що для повноцінного функціонування бібліотеки необхідними є такі фактори: фонд, користувач, бібліотекар та матеріально-технічна база.

Саме сучасна матеріально-технічна база бібліотеки відіграє важливу роль для забезпечення фонду, оперативності та комфортності обслуговування користувачів, створення належних умов для роботи з інформативними ресурсами, привабливості бібліотеки для користувачів і нового сприйняття бібліотеки суспільством. Але самої наявності складових матеріально-технічної бази замало, потрібно якнайкраще та, головне, найефективніше використати і реалізувати наявний ресурс.

Вдосконалення інформаційного забезпечення користувачів неможливе без наукових досліджень: походження, характеру і динаміки їхніх інформаційних потреб.

Цей процес буде ефективним і не відставатиме від вимог часу за умови системного аналізу запитів і ведення прогнозно-аналітичної роботи, наслідком якої буде уявлення як про зміни в структурі користувачів, так і про еволюцію їхніх інформаційних потреб.

З вивченням читацьких запитів має пов'язуватись і розробка стратегії комплектування новою інформацією; цьому сприяє співпраця з викладачами кафедр, кооперація бібліотек, комп'ютеризація основних внутрішньобібліотечних процесів, використання в бібліотеці інформації в електронному вигляді, електронних версій книг і періодики.

Впровадження нових технологій у бібліотечну практику зумовляє перегляд концепції обслуговування користувачів, розширює можливості бібліотеки: поряд з обслуговуванням своїми фондами вона забезпечує доступ до зовнішніх інформаційних ресурсів.

Загальновідомо, що задоволення запитів користувачів складають фундамент діяльності будь-якої бібліотеки. А питання аналізу потреб різних груп користувачів і розгляд проблем є важливим кроком у розробці системи обслуговування. Отже розглянемо декілька проблем.

Перша проблема, яка впливає на якість обслуговування, це незнання користувачами правил бібліотеки.

За даними анкетування 4 % наших читачів взагалі не знають правил користування бібліотекою, 12 % не можуть відповісти ствердно, 84 % ознайомлені з правилами бібліотеки. Цей досить високий відсоток можна пояснити тим, що в нашій бібліотеці запис читачів відбуваються під час бібліотечно-бібліографічних уроків, де правила пояснюються всім присутнім. Крім того, бібліотекою розроблені спеціальні методичні вказівки для користувачів-першокурсників, а в приміщенні бібліотеки на абонементі розміщений стенд з правилами роботи бібліотеки.

Інша річ, що серед читачів, ознайомих з цими правилами, не порушують їх лише 58 %, 30 % порушують інколи, а 12 % злісних порушників. Це основна проблема, яка впливає на якість обслуговування.

І ще одна проблема - це те, що користувачі не вміють, а головне - не хочуть використовувати електронні та карткові картотеки.

Майже всі читачі нашої бібліотеки при записі навчаються користуватися як електронною бібліотекою, так і традиційними картковими каталогами і картотеками. Прикро, що на практиці ці знання використовують лише 52 % читачів, 20 % використовує інколи, а 28 % не використовує взагалі.

Як іще читачі можуть отримати необхідну для них інформацію? Звісно, звертаючись за допомогою до бібліотекаря. Таких читачів 80 %, 10 % звертаються за допомогою інколи, і 10 % віддають перевагу самостійним діям.

Тож, виходячи з вищезазначеного, можна припустити, що при такому високому відсотку використання знань бібліотекаря, читачі вважають нас висококваліфікованими фахівцями, а наше обслуговування - якісним. І таких читачів у нас 89 %, ще 10 % вважають, що бібліотекар не завжди може їм допомогти. І 1 % вважає, що бібліотекар нездатний їм допомогти взагалі.

Для того, щоб більш якісно обслуговувати читачів, бібліотекарі проходять стажування, курси підвищення кваліфікації та приймають участь у конференціях, засіданнях клубу «Райдуга» та школи майстерності, що також сприяє підвищенню кваліфікації.

Ще хочеться згадати таку приємну подію, яка відбулась в цьому році на «Всеукраїнський день бібліотек». Це акція «Відчуй себе бібліотекарем», в якій взяла участь велика кількість студентів. Вони мали змогу ознайомитись з фондом бібліотеки, поспілкуватись з працівниками усіх відділів та сфотографуватись. За відгуками студентів, їм дуже сподобалось. А в подальшому це позитивно впливатиме на якість обслуговування.

На мою думку, навіть інтер'єр бібліотеки впливає на якість обслуговування читачів. Адже кольори стін, стелі та підлоги вибрані такі, які створюють ділову і водночас невимушену атмосферу, а кімнатні рослини, які є невід'ємною частиною інтер'єру усього приміщення, не тільки прикрашають його, але й сприяють підтримці своєрідного мікроклімату, позитивно впливають на повітряне середовище.

Також прикрашають інтер'єр картини з прекрасними пейзажами, які періодично виставляються в читальній залі, шафи з постійно діючими та тематичними виставками, які паралельно несуть інформацію для читачів.

Отже, підсумовуючи, хочеться сказати, що на сучасному етапі, ефективно використовуючи свої знання, бібліотечний фонд, опановуючи сучасні методи і форми роботи, активно впроваджуючи в роботу нові сучасні технології, колектив бібліотеки працює злагоджено та намагається якісно обслуговувати користувачів.

Література

1. Богуш Т. Удосконалення практичної діяльності – основне завдання бібліотечної (прикладної) соціології / Т. Богуш // Бібліотечна планета. - 2010. - №3. - С. 16-19.
2. Миколенко Р. Сучасні критерії оцінювання діяльності бібліотек / Р. Миколенко // Бібліотечна планета. - 2010. - №4. - С. 17-20.
3. Макеєва І. Соціально-психологічні методи як інструмент у системі підвищення кваліфікації бібліотекарів вищої школи / І. Макеєва // Вісник Книжкової палати. - 2010. - № 9. - С. 22-24.
4. Колесникова Т. Сучасна бібліотека вищої школи очима студентів: за результатами соціологічного дослідження / Т. Колесникова // Вісник Книжкової палати. - 2009. - № 7. - С. 26-30.

5. Апшай Н. Стратегічні засади розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах інформатизації / Н. Апшай // Вісник Книжкової палати. - 2004. - № 6. – С. 23-25.

6. Апшай Н. Функції бібліотеки вищого навчального закладу / Н. Апшай // Вісник Книжкової палати. - 2004. - №7. – С. 40-41.

УДК 027.7

ББК 78.3

*І.Ю. Полякова, провідний бібліотекар
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ*

ВИВЧЕННЯ ДУМОК КОРИСТУВАЧІВ ПРО БІБЛІОТЕКУ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Інформація сьогодні є важливим політичним, економічним та соціальним ресурсом людства.

Зростання обсягів інформації вимагає її якісної переробки, нових форм роботи. Цей процес супроводжується значними змінами в усіх сферах людської діяльності, і бібліотечна - не виняток: інформаційне забезпечення є важливою ланкою робочого процесу будь-якої бібліотеки.

Надійність процесу обслуговування в бібліотеці визначається не кількістю послуг, що надаються, а тим, наскільки повно і якісно вони задовольняють інформаційні потреби.

Проблема задоволення людських потреб в інформації тісно пов'язана з освітянською сферою життя, бо і сьогодні, в добу комп'ютеризації, книжка все-таки залишається неоціненним скарбом, джерелом мудрості, знань, досвіду та фундаментом освіти.

Суттєвою складовою освітнього процесу в будь-якому освітньому закладі є його бібліотека, що завжди призначена для навчання, творчого розвитку читачів.

Вивчення інформаційних потреб взагалі та потреб кожної окремої групи споживачів інформації, а також вивчення читацького попиту та проблем його задоволення провадять за допомогою впровадження в практику роботи бібліотек елементів соціологічної науки. Для вивчення потреб

користувачів бібліотек застосовують численні методи, які ділять на три групи:

- документні (аналіз вимог, бібліографічних посилань тощо);
- соціологічні (анкетування, інтерв'ю, бесіди);
- аналітичні (аналіз закономірностей розвитку професійної діяльності фахівців та їхніх завдань).

Питання вивчення сучасного стану бібліотечно-інформаційних послуг, розширення уявлень про портрет читача, удосконалення обслуговування є предметом постійної уваги працівників бібліотеки філії. Знати свого читача, його запити та потреби – основа роботи бібліотеки. Основним методом вивчення стану бібліотечно-інформаційних послуг було обрано анкетування та інтерв'ювання. Анкета для читачів бібліотеки, розроблена працівниками філії, містила питання, пов'язані з роллю і місцем книги в бібліотеці, читацькими інтересами і запитам студентів, мотивацією читання тощо.

У центрі досліджень були всі основні соціально-професійні і соціально-демографічні групи: викладачі та студенти всіх курсів, які за професійними категоріями розділилися на такі групи: викладачі - 3 % студенти - 96 % аспіранти - 1%.

За частотою звернення до послуг бібліотеки:

- кількість разів на тиждень - 72 %;
- кількість разів на місяць - 18 %;
- кількість разів на рік – 10 %.

Обробка та аналіз інформації про мету відвідування дали такі результати. Студенти відвідують бібліотеку в основному з метою:

- отримання літератури для написання доповіді, реферату, курсової роботи - 34,4 %;
- отримання літератури до підготовки до іспиту, семінару, практичної роботи - 34,3 %;
- отримання інформації з будь якої цікавої для них теми - 15,3 %;
- попрацювати з ноутбуком - 12,4 %;
- незначна частина приходить, щоб зустрітися з друзями у читальному залі – 2,4 %;
- участь у її культурних заходах - 1,4 %.

Пріоритети в питанні “Яку роль відіграє читання у вашому житті?” розподілилися таким чином: на першому місці – спосіб отримання інформації, на другому місці - необхідна умова навчання, на третьому місці - як відпочинок.

Ці дані дозволяють стверджувати, що так зване “ділове читання”, тобто читання, обумовлене навчальною діяльністю, завжди посідає провідне місце в структурі інформаційних потреб студентів різних курсів і спеціальностей.

Аналіз відвідувань показав, що мотиви відвідувань змінюються залежно від частоти звернення до бібліотеки: чим частіше відвідування, тим різнобічніші мотиви. Так, у ході інтерв'ю багато респондентів зазначили, що вони приходять до бібліотеки не тільки за документами і інформацією, але й за спілкуванням. Особливо це стосується читачів-студентів, для котрих читальний зал бібліотеки – це, перш за все, зручне місце для творчої підготовки до екзаменаційної сесії, семінарів, спілкування з однокурсниками.

Серед інших переваг відмічалися: ділова, спокійна та комфортна обстановка в читальному залі та наявність більш широкого кола видань. Тож основу привабливості бібліотеки в першу чергу складають її фонди і умови роботи, що найбільшою мірою забезпечують результативність читацьких відвідувань.

В емоційно-психологічному плані значний вплив на читачів справляє загальна бібліотечна атмосфера: комфортність, оформлення інтер'єру, затишність саме серед позитивно відзначених читачами комфортних умов. На першому місці - режим роботи. На другому місці - чистота і порядок. На третьому місці - освітлення, зручність читацьких місць та оформлення інтер'єру.

Ці компоненти, поряд з основною функцією, інформативною, відіграють неабияку роль. Вивчення думок читачів довело, що в роботі бібліотеки не може бути дрібниць: на цілісне сприйняття її читачами впливають навіть незначні фактори, які не перебувають у прямій залежності від основної діяльності.

Тематика інформаційних запитів студентів різноманітна, що є відображенням навчального процесу.

Лідерами рейтингу за галузевими напрямками стали книги з економіки та української ділової мови. Література з історії, культури, філософії, психології, будівництва та водопостачання отримали однакове визнання. Щодо мовних пріоритетів, то книги українською мовою отримали переважно більшість голосів – 96 %.

За результатами дослідження встановлено, що бібліотека залишається тим місцем, куди читач в першу чергу звернеться за необхідною інформацією. Книги читають 62 %, журналам

віддають перевагу 41 %, а електронні видання користуються попитом у 27 %.

Велику допомогу в інформаційному забезпеченні користувачів відіграє наявний фонд періодичних видань філії. Репертуар періодики щороку корегується з урахуванням нових напрямків учбового процесу, введенням нових спеціальностей. З метою підвищення якості інформаційних послуг та поліпшення умов обслуговування читачів в читальному залі було проведено міні-інтерв'ю "Які періодичні видання потрібні бібліотеці?". Доречно зауважити, що 30 % опитуваних користувачів для знайомства з періодикою користуються саме бібліотекою. Тому доречно зауважено читачами необхідність розширення асортименту періодики фахового характеру за новими спеціальностями.

Опитування показало, що крім спеціальних видань (офіційних, суспільно-політичних, фахових) читачі зацікавлені також і літературно-художніми виданнями.

Не дуже активне використання електронних ресурсів пояснюють самі студенти:

- звичкою працювати з традиційними (друкованими) носіями інформації 56 %.
- відсутністю вільного доступу до комп'ютерів – 40 %;
- в інформаційних мережах – 3 %;
- не виникає необхідності – 1 %.

Тож підтверджується робоча гіпотеза про те, що друковані видання залишаються найбільш затребуваними джерелами інформації для сучасного користувача.

Рейтинг традиційних джерел інформування (алфавітного та систематичного каталогів) знизився, найбільш затребуваними елементами довідково-інформаційної системи бібліотеки студенти вважають, насамперед, бібліотекаря як носія інформації, вже потім - пошук у мережі Інтернет, і в останню чергу - традиційні каталоги.

Результати опитування виявили, що 82 % користуються Інтернетом, з яких 60 % з інформаційно-навчальною метою. Підсумовуючи результати опитування, можна сказати, що впровадження Інтернету стало важливим кроком в інформаційному забезпеченні користувачів бібліотеки.

Відповіді на питання "Чи достатньо ви проінформовані про систему бібліотечних послуг?" допомогли виявити, що більшість читачів 54 % знають про систему бібліотечних послуг достатньо, 38 % опитаних вважають себе недостатньо проінформованими, а 4 % - не проінформовані зовсім.

Слід відзначити, що рівень інформованості щодо бібліотечних послуг є прямо пропорційними читацькому стажу: чим більший бібліотечний стаж, тим краще користувачі ознайомлені зі спектром пропонованих послуг. Так, під час інтерв'ювання студентів 5 курсу було з'ясовано, що вони володіють вичерпною інформацією про послуги. І навпаки, 39 % студентів, бібліотечний стаж яких є в межах 1-2 років, вважають себе проінформованими недостатньо.

Дослідженням встановлено, що існуючий рівень інформування читачів потребує ширшого використання внутрішніх бібліотечних пам'яток витягу з «Правил користування бібліотекою», палітри об'яв для користувачів читального залу. Під час запису нових читачів потрібно максимально повно інформувати їх про традиційні та новітні бібліотечні послуги.

Як висновок, можна зазначити, що загальна тенденція зниження у сучасних студентів інтересу до бібліотеки та книги породжує незрозуміння користі інформації, яку можна отримати з книжок як найдоступнішої інформаційної форми. В цьому контексті хочеться згадати слова Івана Франка:

*Книги – морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду має досить,
Дивнії перла виносить.*

Реалії сучасного суспільства створюють необхідність на належному рівні проводити роботу для своєчасного інформаційного забезпечення користувачів за допомогою документально-інформаційних ресурсів. І це дозволяє бібліотеці зайняти центральне місце у системі розповсюдження інформаційних послуг на рівні філії.

Література

1. Соціологія: підручник / [Андрущенко В.П., Волович В.І., Горлач М.І. та ін.]; за ред. проф. В.П. Андрущенко, проф. М.І. Горлача. - 3-є вид. - К.: Харків: Єдинокор, 1998. - 624 с.
2. Черниш Н.Й. Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання / Н.Й. Черниш. - [5-те вид., переробл. і доповн.]. - К.: Знання, 2009. - С. 414-425.
3. Бобешко Л. Використання документально-інформаційних ресурсів у інформаційному забезпеченні користувачів / Л. Бобешко // Бібліотечний форум України. - 2008. - №2. - С. 32-33.

4. Коваль Т. Маркетингові дослідження у бібліотечному середовищі / Т. Коваль // Бібліотечний форум України. – 2008. – №2(20). – С. 2-5.

5. Колеснікова Т. Сучасні бібліотечні інформаційні міфи, спостереження практика / Т. Колеснікова // Бібліотечний форум України. – 2009. – №3(25). – С. 2-7.

6. Капустіна Н. Просування іміджу успішної читаючої людини / Н. Капустіна // Бібліотечний форум України. – 2010. – №2. – С. 2-3.

УДК 027.7
ББК 78.3

С.І. Семирозум, провідний бібліотекар
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

РОЗСТАНОВКА БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ

Глиbokі зміни у житті суспільства як у сфері матеріальній, так і духовній, непомірно підвищують роль документного багатства країни, обумовлюють необхідність поліпшення складу і структури фондів, зберігання необхідної суспільству інформації і забезпечення нею читачів. Бібліотеки – це унікальні найдоступніші для населення зберігачі «пам'яті людства», державні центри зосередження найрізноманітніших творів друку та інших документів широкого соціального призначення.

Бібліотечний фонд – певним чином упорядковане, систематизоване, тобто бібліотечно оброблене, розміщене в приміщеннях бібліотеки, розставлене на стелажах і полицях, доступне для читачів зібрання документів з усіх галузей знань, розраховане на задоволення загальноосвітніх, культурних і професійних потреб читачів.

Кожна бібліотека проводить певну роботу з комплектування, упорядкування, підготовки до використання читачами, зі зберігання фонду, тобто – його формування.

Система розстановки фонду

Розстановка – це завершальний етап розміщення фонду, в процесі якого документи розташовують на полицях і стелажах. Усі існуючі способи розставлення фонду можна умовно поділити на дві групи: семантичні (змістовні) та

формальні. При семантичних розстановках твори друку та інші документи розміщують на полицях за схожістю їхнього змісту. До цієї групи належить систематичне, тематичне та предметне розставлення. До формальних розстановок належать такі, як: алфавітна, хронологічна, географічна, мовна, форматна, нумераційна тощо. Оскільки жодна з названих розстановок сама по собі не достатня для розкриття фонду, в практиці бібліотек найчастіше застосовують поєднання різних їх способів. Так, у невеликих та середніх бібліотеках для розстановки книг застосовують систематично-алфавітну, у великих – форматно-інвентарну чи інші види. В такому сполученні перша розстановка вважається основною, а всі наступні – допоміжними. Від її способу залежить структура шифру зберігання документа, що вказує його місце у фондосховищі. Шифр пишуть на книзі чи іншому документі, що надійшов до бібліотеки, а також на каталожній картці.

Розстановки семантичного типу

Систематична розстановка передбачає розміщення документів на стелажах за галузями знань відповідно до прийнятої у бібліотеці системи класифікації. В межах певної галузі документи розміщують за алфавітом авторів або назв, роками видання тощо. Найчастіше трапляються такі різновиди систематичної розстановки: систематично-алфавітна, систематично-нумераційна та систематично-хронологічна.

Тематична розстановка передбачає зібрання в межах тієї чи іншої теми документів різних галузей знання. Цей спосіб розташування набув розповсюдження в дитячих бібліотеках, така розстановка застосовується як допоміжна для тимчасового виділення актуальних тем. «Тематичні» шифри на документах на документах не ставляться.

Предметна розстановка збирає документи з певного предмета для задоволення підвищених запитів читачів або виділення актуальних чи профільних документів із певного питання незалежно від галузі. Найчастіше використовується в науково-технічних бібліотеках.

Безумовно перевагою семантичних розстановок є те, що документи одного змісту збираються в одному місці. Це дає змогу читачеві та бібліотечному працівникові без допомоги каталога досить швидко знайти необхідний документ на полиці або замінити його повноцінним. При такій розстановці бібліотекар краще освоює свій фонд, що є необхідною умовою високоякісного обслуговування читачів і правильного

комплектування фонду бібліотеки.

Систематично-алфавітна розстановка фонду

Систематично-алфавітна розстановка є найбільш поширеною і вважається найбільш ефективною. Саме така розстановка притаманна нашій бібліотеці.

За систематично-алфавітної розстановки документи групуються за відділами таблиці Бібліотечно-бібліографічної класифікації, що застосовує бібліотека, а в межах відділів – в алфавітному порядку за прізвищами авторів та назвами творів. При цьому шифр зберігання документа складається з двох елементів: індекса галузевого відділу та авторського знака.

Разом з тим їй властиві усі прорахунки семантичних (змістовних) розстановок і, перш за все, неекономне використання площі фондосховища. Тому поряд із змістовними використовують і розстановки формального типу.

Розстановки формального типу

В основі розстановок формального типу перебуває групування документів не за змістом, а за формальними ознаками: рік, місце, мова, формат видання тощо. Їх використовують переважно для розстановки великих бібліотечних зібрань. Вони також застосовуються при упорядкуванні окремих видів документів: газет, журналів, електронних носіїв.

Алфавітна розстановка передбачає упорядкування документів на полицях в алфавітному порядку прізвищ авторів або перших слів назв, якщо автор невідомий. Цей спосіб розставлення дає змогу чітко додержуватися алфавітного порядку в фонді, зібрати на полицях разом всі самостійні видання творів одного автора, всі номери тієї чи іншої газети або журналу і в разі їх запиту подати читачеві прямо з полиці без попередньої довідки в каталозі. В практиці бібліотек алфавітна розстановка використовується як основна і як допоміжна. Як основна вона застосовується в бібліотеці переважно лише для розставлення певних спеціалізованих фондів: журнального, газетного, обмінного та дублетного. Як допоміжна найчастіше зустрічається в сполученні з систематичною і утворює найпоширенішу з розстановок – систематично-алфавітну, де другою ознакою після галузі знань є місце даної книги в алфавітному рядку цього ділення. Алфавітне розставлення здійснюється за допомогою авторських таблиць.

Суть хронологічної розстановки полягає в тому, що документи на стелажах розставляють за роками (часом) їх видання. Найчастіше вона застосовується для розстановки

журнального, газетного (крім поточних видань) і депозитарного фондів. Як основну її застосовують головним чином у вигляді хронологічно-алфавітної або хронологічно-нумераційної розстановки. Ця розстановка дає змогу відокремити нові видання від попередніх.

Географічна (топографічна) розстановка – це розміщення документів за місцем видання або за назвою місць, яким присвячений зміст документа. У масових бібліотеках географічна розстановка як допоміжна застосовується для розміщення фонду художньої літератури зарубіжних країн.

Мовна (лінгвістична) розстановка – це розставлення документів за мовою видання.

Найбільш поширеною розстановкою формального типу є форматне розташування, суть якого полягає в тому, що документи розміщують на полицях за форматами, беручи до уваги висоту документа.

Нумераційна розстановка – це формальне розташування за номерами, які присвоюють документам у порядку їхнього надходження до бібліотеки або відповідно до номерів, що присвоюють документу під час реєстрації в бібліотеці та видавничими установами (стандарти, описи винаходів). Ця розстановка найбільш проста у використанні, перспективна для автоматизації процесу зберігання фондів.

Існує кілька її різновидностей: інвентарна, власне нумераційна або порядкова та кріпосна.

Суть кріпосної розстановки полягає в тому, що за кожним документом у бібліотеці закріплюють певну кімнату, шафу, полицю і місце на полиці. Кріпосне розташування буває політичного та шафового типу.

Отже, перевага формальних розстановок полягає в економному витрачанні корисних площ фондосховищ, простоті, перспективності для автоматизації процесів зберігання та використання фонду. Але їм властиві і прорахунки. До істотних з них належить те, що формальне розставлення не враховує зміст документів, унаслідок чого документи різного змісту будуть міститися на полицях поруч, а близькі за змістом і навіть однакові примірники, які надійшли до бібліотеки в різний час, можуть опинитися далеко один від одного. І, нарешті, застосування будь-якої формальної розстановки доцільне лише в тому разі, коли в бібліотеці є складені зразкові каталоги на увесь фонд.

Таким чином, семантичні та формальні розстановки дуже різноманітні, мають як переваги, так і прорахунки. Тому в

бібліотеках використовують не лише якийсь один спосіб розміщення, а кілька способів, тобто систему розстановок, яка має забезпечити повне розкриття, ефективно використання та зберігання фонду.

Література

1. Воронько К.Л. Библиотечные фонды / К.Л. Воронько. – М.: Книжная палата, 1992. – 199 с.
2. Столяров Ю.Н. Библиотечный фонд: учебник / Ю.Н. Столяров. – М.: Книжная палата, 1991. – 271 с.
3. Васильченко М. П. Бібліотечні фонди: навч. посібник / М.П. Васильченко. – 1993. – 110 с.

УДК 027.7
ББК 78.3

І.В. Халеп, бібліотекар I категорії
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

КНИГА ЯК ОСНОВНИЙ РІЗНОВИД ВИДАННЯ

*Люди перестають мислити, коли
перестають читати.*

Д. Дідро

Сьогодні я хочу поговорити про такий носій інформації, як книга. У зв'язку з активною інформатизацією і комп'ютеризацією суспільства може здатися, що книга відійшла на задній план, але це не так. Мій виступ носитиме швидше пізнавальний характер, ніж науковий. Сподіваюсь, кожний дізнається для себе щось нове. Спочатку коротко звернемось до історії книги.

Книга - одне з найбільших чудес, створене людиною. З тих пір, як люди навчилися писати, свою всю мудрість вони довірили книгам. Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, заглянути в майбутнє.

Історія книги

Давнина

Усна передача - найдавніший спосіб передачі знань в історії людства. Після винаходу стародавніми цивілізаціями

систем запису люди почали використовувати для письма майже все, на чому можна писати - глиняні таблички, кору дерева, листи металу і т. п. Перші книги писали на листах, корі, полотні, шовку, глиняних табличках, шкірі і папірусі.

У Давньому Єгипті для запису, з часів Першої Династії, користовувався папірус (вид паперу, зробленого із стебел однойменної рослини). Однак першим свідченням вважають бухгалтерські книги Короля Неферіркаре Какія П'ятої Династії (приблизно 2400 до н.е.). Окремі листи папірусу, для зручності зберігання, склеювалися в сувої. Ця традиція набула широкого поширення в Стародавній Греції та Давньому Римі. Згідно з Геродотом, фінікійці принесли писемність і папірус в Стародавню Грецію близько X або IX століття до н. е. Грецьким словом для папірусу як матеріалу для записів стало «Бібліон», а для книги - «Біблос». Від слова «Біблос» утворилося слово бібліотека, яке походить від назви фінікійського портового міста Біблос, через який папірус експортувався до Стародавньої Греції.

Старовинні рукописи

Сувої папірусу були ще поширені, коли в I столітті н. е. з'явилися старовинні рукописи, як свідчать розкопки в Помпеях. Поступово їх стали використовувати все частіше і частіше; перша письмова згадка про рукописи як різновид книг відноситься до кінця I століття. У язичницькому світі рукописи не знайшли визнання і тільки з християнством були популяризовані і отримали широке розповсюдження.

Спершу старовинні рукописи використовували для ведення бухгалтерії, але, з розвитком пергаменту в III столітті н. е., поступово почали витісняти папірус. Це відбувалося вже в християнському світі. Причин прийняття рукопису як основного виду книг декілька: він економічний, оскільки можна використовувати обидві сторони аркуша; його легко сховати, він був зручний і доступний.

Найдавніші рукописні книги в Україні з'явилися у період Київської Русі із запровадженням християнства. У першій половині XI ст. князь Ярослав Мудрий заснував при Софійському соборі скрипторій (майстерню для переписування книг), забезпечений великою бібліотекою, кваліфікованими писарями і художниками. Давні книги переписувались уставом – високим, урочистим письмом, що передбачало пропорційність кожного знака. Робота переписувачів була дуже повільною і вимагала скрупульозного виконання.

Середньовіччя

Падіння Римської імперії в V столітті зменшило її культурний вплив на решту світу. У Західній Римській імперії традиції письма латинню зберігали в монастирях. Перед винаходом і впровадженням друкарської машини майже всі книги переписувалися вручну, що робило книги дорогими і рідкісними. Існувало чотири типи переписувачів:

- «копірувальники», вони мали справу з масовим виробництвом і з кореспонденцією;

- «каліграфи», які мали справу з виробництвом важливих книг;

- «коректори» зіставляли і порівнювали закінчену книгу з рукописом, з якої її копіювали;

- «художники», які малювали червоні літери; і «ілюмінатори», які малювали ілюстрації.

У VII столітті ірландські ченці ввели пропуски між словами. Це полегшило їм читання, оскільки вони не дуже добре знали латину. Але до XII століття пропуски так і не набули широкого поширення.

У перших книгах для сторінок використовували пергамент або веленевий папір (шкіру теляти). Обкладинки були зроблені з деревини і покриті шкірою. Оскільки висушений пергамент погано формується, книги були оснащені затисками або об'язкою. За часів пізнього Середньовіччя, коли з'явилися перші громадські бібліотеки, книжки часто приковувалися до книжкової полиці або столу, щоб запобігти крадіжкам. Цей спосіб використовувався до XVIII століття.

Перші книги переписувалися в основному в монастирях, по одній за раз. З розвитком в XIII ст. університетів, попит на книги зріс і з'явився новий спосіб копіювання. Книги поділялися на окремі листи («пеція»), які видавалися копірувальникам. Таким чином, значно збільшувалася швидкість виробництва книг.

На початку XIV століття в Західній Європі з'явилася ксилографія (вона була розроблена задовго до цього на Сході). У ксилографії матриця із зображенням сторінки вирізувалася зі шматка деревини. Її можна було занурити в чорнило і використовувати, щоб зробити кілька копій сторінки. Але створення книги було копітким процесом, тому що для кожної сторінки потрібно було робити своє різьблення. Крім того, дерево було недовговічне - воно легко стиралася і тріскалося.

Китайський винахідник Пі Шенг розробив набірну керамічну матрицю імовірно в 1045 р., але прикладів його

печатки не збереглося. Він викладав символи в дрібний піддон, покритий розплавленим воском. Потім прикладав дошку і натискав на неї, поки всі символи не вирівнювалися до одного рівня. Коли віск охолоджувався, він використовував цей піддон для друку.

30 вересня 1452 року в друкарні Йоганна Гутенберга вийшла в світ перша в Європі справжня солідна книга - Біблія. За першим разом було надруковано 180 примірників Біблії, з яких дотепер залишилося тільки 48.

Перші друковані книги староукраїнською мовою видав Швайпольт Фільц у своїй друкарні в Кракові. Виходить "Хроніка Троянська", видана не латинською, а рідною мовою. Це перша з книг, які Швайпольт Фільц почав друкувати Кирилицею, що, як відомо, дала початок абеткам України, Білорусії.

У 1574 році Іван Федоров надрукував у Львові першу в Україні книгу "Апостол". Дана книга відзначається великим форматом, різноманітністю та високим рівнем художнього оформлення і поліграфічного виконання. На сьогодні збереглося близько 100 примірників видання у найбільших книгозбірнях України, Росії, Польщі, США та інших.

Книга як різновид документа

Відомо, що довгий час, поняття «книга» використовувалося у якості узагальнюючого і поєднувало в собі усі різновиди документів. З уведенням поняття «документ» стало зрозумілим, що поняття «книга» має вужче значення, ніж «видання» і «документ». Співвідношення цих базових понять можна представити наступним малюнком.

Книга має багато спільного з «документом», оскільки є його різновидом. Разом з тим для книги характерна певна специфіка, яка дає можливість відрізнити її від інших видів документів.

Розглянемо більш детально, що включає в себе поняття книга.

Книга - текстовий документ, тобто документ, велику частину обсягу якого займає мовний (словесний) текст.

Книга - документ вербально-письмовий, зміст якого обов'язково пов'язується з такою мовною системою, як мова, слово.

Книга - носій текстової, вербально-писемної інформації. До її складу не включаються образотворчі, картографічні, нотні видання в тому випадку, якщо основну їхню частину складає не словесний (мовний) текст, а нотний, картографічний запис,

зображення і т. ін.

Книга - документ, що читається людиною, безпосередньо сприйманий, не потребує застосування яких-небудь технічних засобів.

Книга - документ візуальний, який сприймається людиною за допомогою органів зору.

Книга - документ друкований, письмовий, виготовлений за допомогою поліграфічних або інших засобів масового розмноження і призначений для широкого поширення.

Книга - витвір друку, поліграфічний документ, створений різними способами друку.

Книга - документ паперовий, тобто інформація зафіксована в ньому на носії з паперу або його заміників.

Книга - блочно-кодексовий документ, тобто він складається з паперових аркушів (а не стрічок або карток), з'єднаних один з одним у корінці.

Книга - документ неперіодичний, виходячи з ознаки регулярності її виробництва та випуску в світ.

Структура книги

Об'єднати окремі елементи й компоненти книги в єдине ціле покликана її конструкція - це будівля, пристрій, взаємне розташування її частин, елементів, що визначає призначення, особливості книги як різновиду видання (різновиду документа).

Структура книги включає в себе внутрішні і зовнішні елементи книги

Внутрішні структурні елементи

Внутрішні (структурні) елементи книги розкривають інформацію, що утримується в ній. До них відносяться: текст, ілюстрації, декоративні прикраси, фронтиспис.

Текст - головний елемент книги, що передає зміст книги, семіотичну інформацію, зафіксовану за допомогою визначеної послідовності знаків (найчастіше словесних), сприйманих візуально (виключення - книги для сліпих).

Ілюстрація - графічне зображення у виданні, що пояснює або доповнює текст, допомагає читачеві зрозуміти зміст завдяки своїй образотворчій формі.

Декоративні елементи (прикраси) - це незмістовні зображення - візерунки, орнаменти, віньетки, емблеми і т. ін.

Поруч з титульним листом розташований **фронтиспис** - портрет автора або малюнок, який розкриває зміст книги.

Зовнішні структурні елементи

До елементів зовнішнього оформлення книги належать: книжковий блок, обкладинка, перепліт, форзац, суперобкладинка, футляр, манжетка.

Книжковий блок - комплект скріплених у корінці зошитів або аркушів, що містить усі сторінки й комплектуючі деталі майбутнього видання, призначений для покриття обкладинкою або для вставки в палітурну кришку.

Обкладинка - паперове покриття видання, яке оберігає його від зовнішніх дій, не розраховане на тривале зберігання, іноді захищене плівкою прозорого полімеру, що з'єднується з книжковим блоком без форзаців.

Палітурка - важлива складова книги, виготовлена із спеціальних матеріалів, яка скріплюється з книжковим блоком. На відміну від обкладинки є складнішою та дорожчою конструкцією.

Форзац - складений навпіл аркуш паперу або конструкція з двох аркушів, з'єднаних смужкою тканини, що скріплюють перший зошит книжкового блоку з передньою сторінкою палітурки.

Суперобкладинка одягається на палітурку або основну обкладинку, приклеєну до книжкового блоку, і тримається за допомогою клапанів - широких відворотів, що згинаються на внутрішню сторону передньої й задньої сторінок палітурки або основної обкладинки.

Суперобкладинку рекламного або подарункового видання іноді замінюють **манжеткою** - це обгортка, паперова смужка (стрічка) зі склеєними кінцями, що закривають лише частину палітурки.

Для забезпечення збереження особливо коштовних книг їх вміщують у **футляр** - картонну або пластмасову коробку спеціальної форми для збереження книг.

Зовнішня й внутрішня форми видання тісно пов'язані зі змістом книги, є складовою частиною її змісту.

Довідковий апарат книги

Довідковий апарат книги - додаткові тексти, що включаються в ансамбль книги поряд з основними для сприяння читачеві в користуванні книгою (довідково-допоміжний апарат) і розумінні змісту (науково-довідковий апарат).

Довідково-допоміжний апарат складають титульна сторінка, зміст, анотація, предметний, іменний та інші

покажчики, списки ілюстрацій, таблиць, колонтитул.

Науково-довідковий апарат включає вступну статтю, передмову автора, редактора, видавця, післямову, коментарі, примітки, бібліографічні посилання, прикнижкові списки літератури.

Довідково-допоміжний апарат

Титульна сторінка – початковий книжковий лист видання, на якому розміщують основні вихідні відомості, що титулюють видання, дозволяють відрізнити його від всіх інших і що служать основним джерелом інформації необхідної для читача, продавця книгарні, фахівця в галузі інформації, бібліотекаря, бібліографа.

Зміст дає уявлення про склад книги, а також допомагає читачеві знаходити його розділи, що зацікавили, і підрозділи, глави і параграфи.

Анотація – коротка характеристика книги. Вона викладає в найстислішій формі її зміст, іноді дає оцінку, допомагає вирішити, наскільки цікавить дана робота читача. Вона дає коротку, але досить вичерпну відповідь на питання про зміст книги.

Предметний покажчик орієнтує у термінах і поняттях, вжитих у книзі.

Іменний покажчик допомагає знаходити ті сторінки, на яких йдеться про певних людей, іноді у них наводяться їхні імена та по-батькові, дати життя, важливі факти біографії.

Колонтитул – у деяких книгах у верхній частині сторінки подано так званий колонтитул, тобто напис над сторінкою, який містить назву книги, статті, розділу, прізвище автора.

Науково-довідковий апарат

Подібну до передмови роль відіграє у книзі **вступна стаття**. Однак вона, як правило, відзначається більшим, ніж передмова, обсягом і глибшим оглядом тих проблем, які ставляться й розв'язуються в книзі. Її завдання – підготувати читача до ґрунтовного розуміння та засвоєння матеріалу.

У **передмові** відбиваються мета і особливості даного видання, принципи його підготовки, структура, характеристика проблем, що освітлюються в ній. Розрізняють передмови: «Від автора», «Від видавництва» та інші. Передмову зазвичай поміщають після титульного листа.

Післямова. У ній висвітлюється історія твору, дається його тлумачення, але з розрахунку на те, що читач вже ознайомився з основним текстовим виданням, містяться

доповнення автора або видавництва.

Коментарі – додаткові відомості про згадувані в книзі події, історичних діячів, митців.

Цінним довідковим матеріалом є **авторські і редакційні примітки**. Перші іноді становлять нерозривну частину тексту; другі дають характеристики різних подій, діячів. Вони подаються або в кінці твору, або внизу сторінок як виноски.

Виноски додатково роз'яснюють певні положення книги чи доповнюють текст, перекладення вжитих автором іноземних слів, тлумачення застарілих висловів.

У підручниках, у дослідженнях з різних галузей науки в кінці часто подаються **списки літератури** з відповідних питань. Їх часто використовують при підготовці рефератів, курсових. Частіше це перелік основних чи рекомендованих для вивчення праць, які дають змогу поглиблювати знання.

На кінець просто цікава інформація.

Книголікування або бібліотерапія (з грецьк. «книголікування») - психологічна допомога, зняття душевного стресу і лікування людей, в основі якого лежить читання ними книжок певного змісту і тематики. Як окремий вид терапії з'явився на початку ХХ ст., хоч цілком очевидним є те, що книголікування як явище існувало вже в Середньовіччі, в усякому разі з тих часів залишилися згадки окремих людей (переважно монахів), які описують зцілюючу силу, яку дає читання святих книг (Святого Письма, творів святих отців) і, навпаки, руйнівну силу недобрих книжок і текстів, які несуть стресс і можуть нервово виснажувати людину (чорнокнижжя).

Література

1. Кушнарєнко Н. Н. Документоведеніє: учебник / Н.Н. Кушнарєнко. – [изд. 6-е, стер.]. - К.: Знання, 2005. – 459 с.
2. Палєха Ю. І. Загальне документознавство: навчальний посібник / Ю. І. Палєха, Н. О. Леміш. – [вид. 2-ге, доп. і перер.]. -К.: Ліра-К, 2009. – 433 с.
3. Швецова-Водка Г. Н. Общая теория документа и книги: учебное пособие / Г. Н. Швецова-Водка. - К.: Знання, 2009. – 487 с.
4. Петрова Н. Що таке книга? / Н. Петрова // Вісник книжкової палати. - 2001. - №1. - С. 10-12.
5. Маркова В. Книга як соціально-комунікативна модель сприйняття і репрезентації реальності / В. Маркова // Вісник книжкової палати. - 2010. - №12. - С. 35-38.

С.О. Виноградна, бібліотекар II категорії
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КНИГИ І ЧИТАННЯ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ НБ ЧДІЕУ ФІЛІЇ № 2

Вивчення читачів бібліотек розпочалось у 80-ті роки ХІХ ст., коли українські освітяни здійснювали їх дослідження з метою виявлення культурно-освітнього рівня, а результати цих дослідів оприлюднювали як в окремих працях, так і на сторінках періодичних видань. Видатний освітянин М. Корф розглядав книгу та читання як важливі фактори для самоосвіти, вперше запропонував використовувати методи спостереження, голосного читання, бесід про прочитане для визначення доступності читачам літературних текстів.

Наукове дослідження проблеми вивчення читачів активізувалось у 20-ті роки ХХ ст., чому значною мірою сприяла поява праць М. Рубакіна, російського бібліотекознавця, бібліографа, соціолога, який розробив теорію бібліотечної психології, дослідив психологію читача і читання, а також взаємозалежність читача та письменника

У 30-ті роки ХХ ст. вивчення українського читача гальмувалося переважно складними соціально-політичними подіями в країні. Виходили лише вкрай політизовані бібліотекознавчі праці Н. Біркіної, К. Довганя, які брали активну участь у розгromі прогресивних наукових розробок з політичних міркувань.

Період другої половини ХХ ст. характеризується відновленням інтересу стосовно дослідження книги і читача. Активізуються історичні, соціологічні, психологічні й педагогічні напрями досліджень. Помітну роль відіграють бібліотеки України, в яких створюються соціологічні служби по вивченню читання. Ними проводяться ряд соціологічних досліджень, метою яких є збір інформації про читацькі потреби. Результати досліджень оприлюднені в інформаційно-аналітичних бюлетенях і враховувалися в діяльності бібліотек для покращення інформаційного обслуговування читачів.

З 60-х років настає новий етап у розвитку як практичних, так і теоретичних засад вивчення радянського читача. У публікаціях науковців харківської бібліотекознавчої школи впродовж 60-80-х років ХХ ст., зокрема, у курсах лекцій

Ф. Єщенко, І. Дьомкіна було подано статистичні дані про кількість читачів у бібліотеках різних типів і видів країни, що дозволило проаналізувати кількісний склад читачів в бібліотеках України.

Період 60-80-х років ХХ ст. характеризується посиленням дискусій та відновленням інтересу науковців стосовно дослідження проблем загального радянського читачезнавства, його методів і теоретичних засад.

Активізуються історичні, соціологічні, психологічні й педагогічні напрями дослідження читача, висловлюються думки про можливість існування читачезнавства не лише як галузі суто літературознавчих досліджень, але і як міждисциплінарної галузі гуманітарного знання; з'являються наукові праці з історії вивчення читачів, наслідком чого у довідково-інформаційних виданнях із літературознавства, журналістики, книгознавства та бібліотекознавства стало вживання терміну «читачезнавство».

Період 90-х років характеризується глибокими трансформаційними процесами в усіх сферах суспільства, утвердженням загальнолюдських цінностей, відродженням історичної пам'яті. Процес суверенізації, становлення державності, національно-культурного розвитку, звільнення від заідеологізованості тематики наукових розробок спонукали до активізації бібліотекознавчих досліджень.

Водночас, соціально-економічна криза першої половини 90-х років викликала скорочення мережі бібліотек, обмеження фінансування, що негативно позначилося на складі читачів та задоволенні їхніх інформаційних потреб (ІП). Ці процеси зумовили пошук шляхів виходу з кризових ситуацій, що сприяло розгортанню досліджень як на теоретичному, так і на прикладному рівнях.

Значний інтерес до вивчення читача та читання, який спостерігається в останні роки, має об'єктивний характер, пояснюється ускладненнями суспільного буття, різновекторністю прагнень людей у самореалізації, становлення універсального способу життя, підвищенням впливу загальносвітових тенденцій, інформаційної революції, зростанням вимог суспільства до діяльності таких важливих соціальних інформаційних інститутів, як бібліотеки і книгодрукування. Значення соціологічних вивчень у майбутньому, безумовно, зростатиме.

Гідними продовжувачами соціологічних традицій минулого є сучасні соціологічні служби, що функціонують у

багатьох бібліотеках України. Водночас, в діяльності цих служб є певні проблеми, пов'язані з недостатньо повним і ефективним використанням різноманітного соціологічного інструментарію при дослідженнях, браком підготовлених фахівців.

В основі соціологічних вивчень читача і читання має бути насамперед вивчення людини як соціальної особистості, від потенціалу, здатностей і активності якої залежить ефективність функціонування й розвитку сучасного суспільства і його культурної сфери. В основі типології читачів лежить міра і способи включення людей в книжкову культуру та інформаційну сферу. Вчені виділяють три типологічні групи - активні читачі, пасивні та не читачі.

Важливе значення має мотивація читання - спонукання до читацької діяльності, пов'язане з задоволенням потреб людини в інформації. Респонденти розглядають мотивацію як сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, котрі спричинюють активність і визначають направленість читання. Серед основних мотивів - підвищення загального і фахового рівня, пізнання людей, самопізнання, пошук ідеалу, саморозвиток та самоосвіта, відпочинок або відволікання від життєвих ситуацій, престижність та ін. На зміст та характер читання також впливають вік, стать, освіта, професійна діяльність, соціальний стан та психологічні характеристики людини.

Ситуація та динаміка читання дітей і молоді в сучасній Україні носить проблемний характер. На це впливають наступні чинники: зниження загального рівня культури суспільства і особистості, можливість доступу до різних джерел інформації (передусім Інтернет, телебачення), часто неефективність роботи інформаційних установ, зокрема бібліотек в інформаційному обслуговуванні молоді тощо.

Якість обслуговування читачів в сучасних умовах роботи бібліотек безпосередньо залежить від ступеню їх вивчення. Це здійснюється за допомогою соціологічних бібліотекознавчих досліджень, в межах яких застосовується багато методів збору, обробки та аналізу соціальної інформації про стан читання, інтереси та уподобання читачів, умови їх обслуговування і т. ін. Серед методів збирання інформації провідне місце належить спостереженню. Наукове спостереження в бібліотекознавстві - це планомірне, фіксоване та систематичне сприйняття об'єктів бібліотечної дійсності для отримання достовірних знань про об'єкти, в нашому випадку - читачів.

Використання цього методу допомагає отримати об'єктивне уявлення про дії бібліотекарів та читачів. Спостерігаючи, наприклад, за діями читачів, бібліотечний працівник має можливість знайомитися з тим, як вони працюють в читальнях, як ведуть себе під час вибору книги або коли приймають участь в масових заходах та ін. Радикальні соціально-економічні і політичні реформи в Україні, стрімке впровадження нових інформаційних технологій суттєво змінюють місію бібліотек у суспільстві. Одним із першочергових завдань виступає зміцнення інформаційного потенціалу, що, в свою чергу, потребує всебічного знання інформаційних потреб (ІП) користувачів. Для бібліотеки кожного типу є характерні власні напрями вивчення ІП, що зумовлені як характером обслуговування, так і специфікою інформаційних ресурсів установи.

Загальновідомо, що якість обслуговування і задоволення запитів користувачів складають фундамент діяльності будь-якої бібліотеки.

Питання аналізу потреб різних груп користувачів і розгляд проблем, які перед ними стоять, і ресурсних можливостей є важливими кроками у розробці системи обслуговування. Одним із складових напрямів є аналітична обробка думок і відгуків читачів про сучасний стан і перспективи розвитку системи обслуговування.

Засобом для збирання необхідної інформації було анкетування студентів 1-5 курсів. Студентам філії №2 пропонувалося заповнити два види анкет, у яких треба було висловити загальне враження про нашу філію та свої побажання. Обробка та аналіз інформації від 50 респондентів (вибіркова сукупність) дали такі результати.

За першою анкетною, яку я назвала «*Чи задовольняє Вас стан комфортності нашої бібліотеки?*», були отримані такі результати:

- «Чистота та порядок» - 100 % відповіли «так».
- «Режим роботи» - 100 % дали ствердну відповідь.
- «Зручність читацьких місць та освітлення» - 100 % відповіли «так»
- «Температура та вентиляція» - 87 % відповіли «так» і 13 % «ні».
- «Оформлення інтер'єру» - 100 % відповіли «так».

На запитання «*Чи задовольняє Вас склад фонду нашої бібліотеки?*» 20 % дали відповідь – «так», 80% - частково.

За анкетною №2, в якій були подані загальні запитання про нашу бібліотеку, отримали такі результати.

Як часто Ви відвідуєте бібліотеку?

- В міру необхідності - 70%
- Раз на тиждень - 9%
- Раз на місяць - 9%
- Щодня - 12%

Послугами якого відділу Ви користуєтесь найчастіше?

- Читальний зал - 35%
- Абонемент - 65%

Реальні можливості бібліотеки

- Знаю, але не про всі - 60%
- Так - 40%
- Ні - 0%
- Важко відповісти - 0%

Чи надає Вам бібліотекар реальну допомогу?

- Так завжди - 74%
- Іноді - 26%
- Ні, ніколи - 0%

Чи вмієте Ви користуватися каталогами і картотеками при підборі літератури по заданій темі?

- Так - 65%
- Важко відповісти - 31%
- Ні - 4%

Оформлення відділів бібліотеки

- У цілому гарне - 83%
- Важко відповісти - 17%
- Дуже убоге - 0%

Як Ви вважаєте, чи необхідні бібліотеці комп'ютери?

- Так, обов'язково - 100%
- Ні - 0%

Якими з запропонованих сервісних бібліотечних послуг Ви хотіли б скористатися в бібліотеці інституту за помірну плату (дозволялося декілька відповідей)?

- Копіювання документів - 25%
- Можливість пошуку інформації за допомогою комп'ютера - 27%
- Запис інформації на диск чи дискету - 16%
- Видача книг з читального залу "платний абонемент" - 20%
- Сканування - 5%

- Складання тематичних списків та надання тематичних довідок - 2%
- Складання та оформлення списків літератури до дисертаційних робіт, отримання документів електронною поштою - 5%.

Література

1. Александрова О.К. Развитие социологических исследований в ОУНБ Министерства культуры Украины /О.К. Александрова // Удосконалення системи обслуговування читачів наукової бібліотеки: Тези доп. Другої наукової сесії Ін-ту бібліотекознавства. - К.: 1993. - С. 5-6.
2. Алчевская Х.Д. Передуманное и пережитое: Дневник, письма, воспоминания / Х.Д. Алчевская. - М.: 1912. - 466 с.
3. Балака Д.А. Вивчення українського читача / Д.А.Балика // Бібліотечний журнал ВБУ. - 1925. - № 8-10. - С. 68-76.
4. Бутейко И.А. Читатели и чтение на исходе XX века: социологические аспекты / И.А. Бутейко. - М.: Наука, 1997. - 90 с.
5. Бутенко И.А. Читатели и чтение на исходе XX века: социологические аспекты / И.А.Бутейко. - М.: 1997. - 240 с.
6. Гроза О.Д. Сучасний читач обласної наукової бібліотеки та відповідність діяльності ОУНБ його запитам (За підсумками анкетування читачів у відділах обслуговування Чернівецької ОУНБ) // соціологічні дослідження в бібліотеках: інформаційно- аналітичний бюлетень/ ДБУ.- К.: 1994. - С. 9-14.
7. Дослідження складу читачів та змісту їх читацьких інтересів в Харківській громадській бібліотеці (1886-1913 рр.) // Наукові записки: Зб.наук. ст. Національного педагогічного університету ім. Драгоманова. - К.: 2001. - Вип. 38. - С. 249-254.
8. Моліцька Г.С. Задоволення читацьких потреб на книгу та інформацію у відділі літератури іноземними мовами Тернопільської ОУНБ / Г.С. Моліцька. - Тернопіль, 1996. - 6 с.
9. Навродська С.В. Бібліотечний моніторинг- на допомогу видавцям / С.В. Навродська // Друкарство. - 1999. - С. 32-33.
10. Новальська Т.В. Сучасні тенденції навчального курсу «Інформаційний сервіс» / Т.В. Новальська // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. - 2002. - Вип. 9. - С. 144-150.
11. Новальська Т. В. Читання в Україні в новому столітті / Т.В. Новальська // Вісник Книжкової палати. - 2002. - № 12. - С. 21-24.
12. Політика українізації як фактор впливу на організацію вивчення читачів та читання в бібліотеках // Вісник Книжкової палати. - 2001. - №1. - С. 37-39.
13. Петрова Л.Г. Соціологічні дослідження в бібліотеках: сучасний стан і перспективи розвитку / Л.Г.Петрова // Удосконалення системи обслуговування читачів наукової бібліотеки: Тез. доп. Другої наукової сесії інституту бібліотекознавства. - К.: 1993. - С. 5-6.

14. Соціальні функції бібліотек у сучасних умовах: (метод. рекомендації) / М-во культури України, Нац. парламент, б-ка України; Матеріал підгот. І. А. Полякова. - К.: 1995. - 15 с.

15. Стельмах В.Д. Новый ракурс привычной деятельности / В.Д. Стельмах // Библиотека. - 2004. - № 1. - С. 31 - 34.

УДК 027.7
ББК 78.3

Т.А. Висоцька, завідувач сектору
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

КНИГИ ТА ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ: КОНКУРЕНЦІЯ АБО ВЗАЄМОДІЯ

До недавнього часу бібліотека, як соціальний інститут, була єдиним закладом, що професійно займається збиранням, систематизацією, зберіганням інформації та її доведенням до читачів. Ця історично складена монополія гарантувала традиційній бібліотеці міцне місце в системі комунікацій: ні в якому іншому місці потенційний читач не міг отримати доступу до професійно оброблених та ретельно збережених інформаційних масивів.

Безсумнівно, що епоха, коли основний обсяг знань людства зберігався лише на друкованих носіях, добігає кінця. Радикальні зміни, що відбуваються в області інформаційних технологій (широке розповсюдження баз даних та електронних видань на компакт-дисках, комунікативні та інформаційні можливості мережі Інтернет, комплекс технологій, пов'язаних з електронною доставкою документів), дозволяють створити в бібліотеках принципово нове середовище для інформаційно-документального забезпечення читачів.

93 % новостворюваної інформації вже є цифровою. У результаті цифрової революції, що відбувається на наших очах, величезний інформаційний масив вже трансформувався у комп'ютерні файли, і цей процес стає незворотнім. Змінився характер суспільства, у якому ми живемо, суспільство з індустріального перетворюється на інформаційне. Інформація перетворилася на товар. Її потрібно не лише швидко знайти, але й швидко доставити споживачеві в зручному для нього

вигляді. Бібліотека знову на порозі революційних змін. Бібліотеки стикаються як мінімум з двома парадигмами: новою якістю бібліотечних можливостей і новою якістю послуг, що надаються. До того ж, читача не цікавить історія розвитку бібліотечних процесів. Йому необхідний актуальний рівень обслуговування. Використання електронних каталогів перестає бути екзотикою і перетворюється в рутину. Бібліотеки, у яких читач може звернутися до електронного фонду, повинні не лише забезпечити таку можливість, але й сформувати свій мультимедійний електронний фонд. Бібліотеки активно працюють над створенням власних інформаційних ресурсів, заповнюють український сегмент Інтернету, в якому вже представлено більше ніж 100 сайтів з електронними каталогами бібліотек.

Перспективи розвитку мобільних сайтів очевидні. Дуже важливо, що до цього процесу підключається наймолодша і «просунута» категорія читачів, і те, що ресурс є доступним постійно, з будь-якого компактного пристрою (мобільний телефон, смартфон, кишеньковий комп'ютер, ноутбук та ін.) через мережу Інтернету. Тому цей напрямок у діяльності бібліотек можна вважати перспективним. Ці зміни, з одного боку, слугують розвитку нових зв'язків читачів і бібліотекарів з електронним фондом, і з іншого - забезпечують збереження соціокультурних функцій бібліотек.

Бібліотека - єдина інформаційна установа, що обслуговує споживача в режимі індивідуального прямого контакту. Вона може акумулювати інформацію, що постачається всією інформаційною інфраструктурою, і доводити її до індивідуального користувача. Бібліотеки, що функціонують в сучасній інформаційній інфраструктурі, повинні не лише мати відповідні технічні можливості, а й розвивати свою організаційну структуру. Для цього потрібно створювати відділи, що об'єднують роботу бібліотекарів-бібліографів і фахівців з комп'ютерних технологій, програмування та WEB-дизайну.

Безперечні переваги електронних книг:

- зовсім інша організація тексту, більш гнучка і мобільна, така, що дає можливість швидко знайти потрібну главу, статтю, ключове слово, ілюстрацію, тоді як друковані видання потребують перегортування;
- наявність пошукових систем;
- компактність, доступність і оперативність;
- економічність (електронні книги є значно

дешевшими за друковані);

- компактність пристроїв і велика ємність.

Проте, незважаючи на всі явні переваги, є і проблеми:

- проблема авторського права;
- відсутність атрибутів видання на деяких джерелах, часто немає навіть титульної сторінки, що робить неможливим зробити коректне посилання на використання джерела;
- у текстах нерідко трапляються різноманітні помилки: граматичні, синтактичні тощо;
- викривлення початкового тексту (недостатність редакційної роботи або повна її відсутність);
- низький рівень ергономічності пристроїв для читання;
- швидке застарівання комп'ютерних технологій;
- недовговічність WEB-сайтів;
- залежність від електрики та Інтернету.

Поступово Інтернет перетворюється на засіб, який дозволяє вирішити багато проблем бібліотек, таких як:

- недостатність обсягів комплектування;
- дефіцит площ для зберігання книг, періодичних видань (обсяг Інтернету не має меж);
- інформація в Інтернеті відкрита для необмеженої кількості користувачів;
- комплекс проблем, які виникають у зв'язку з труднощами зберігання друкованих видань.

Сьогодні необхідне комплексне обслуговування читачів, гармонійне поєднання традиційних та електронних інформаційних ресурсів в найбільш зручних для читача пропорціях. Як показують дослідження білоруських бібліотекарів, читачі віком 45 років і старші працюють з друкованими ресурсами, читачі у віці 25-45 років активно користуються електронними ресурсами, але якщо потрібного документа не знайшли - звертаються до друкованих джерел. Читачі 16-25 років використовують мережу Інтернет для пошуку готових робіт і, якщо 100 % релевантного документа не знайшли, використовують як друковані, так і електронні ресурси.

Друковані книги залишаються в нашому житті. Необхідно зберегти книгу як атрибут культури. Функції книги ніколи не обмежувались лише передачею інформації - вона виконує різноманітні культурні функції. Книга потрібна нам для розваги, навчання, для передачі історії та традицій. Книги є засобом підключення індивіда до всього культурного багатства

людства. Друковані книги необхідні для зберігання інформації для майбутніх поколінь. Друкована книга живе мінімум 500 років на відміну від, наприклад, диска який вже через 15 років буде проблематично прочитати, як зараз дискету.

Глобалізація інформаційного простору за рахунок комп'ютерних комунікаційних технологій не веде до зниження ролі бібліотек в інформаційному суспільстві. У той же час бібліотеки повинні намагатися бути привабливими для читачів. Важливі складові успіху: правильна організація бібліотечного простору, дружня атмосфера, надання читачам необхідних і достатніх умов і технічних можливостей для продуктивного користування бібліотекою.

А вибір, що краще - книга або диск - повинен зробити читач!

Література

1. Редькина И.С. «Библиотека в облаках», или возможности использования перспективных информационных технологий / И.С. Редькина // Научные и технические библиотеки. - 2011. - №8. - С. 44-46.

2. Тлеукеева Р. Традиционные и электронные ресурсы: состояние, проблемы, эффективность использования / Р. Тлеукеева // Библиотека. - 2008. - № 1. - С. 15-18.

3. Лопата О. Електронні ресурси: порядок доступу та їх використання читачами наукової бібліотеки / С. Лопата // Бібліотечний вісник. - 2010. - №3. - С. 3-7.

УДК 027.7
ББК 78.3

О.Д. Кудрявцева, бібліотекар I категорії
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

КЛАСИФІКАЦІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ БІБЛІОГРАФІЇ

В кінці 90-х років виникли нові передумови для формування нової парадигми в області інформаційної діяльності – управлінні процесом виробництва, розповсюдження і використання інформації в суспільстві.

Це сприяло переосмисленню ідеї бібліографії, яка за Гречихінім А.А. є “інформаційним управлінням суспільства”. Інформаційне управління суспільством бібліографічними засобами пов’язане з появою тенденції гуманізації знань, тобто спрямуванням “інформаційного суспільства” до “суспільства знань”. Зміна парадигми зумовлена специфічними відмінностями бібліографії від інших областей соціально-комунікативної діяльності, розумінням її суспільного призначення.

Зміні парадигми сприяла також інформаційна концепція розвитку культури, за якої людська діяльність достатньо повно і адекватно відображається в первинному документальному потоці, тобто в сукупості публікацій та неопублікованих документах, які є матеріалізованим результатом цієї діяльності. Це торкається як життя в цілому, так і окремих його складових: спільнот, а також змін, пов’язаних з розвитком науки, техніки, політики, культури і інших сфер життя.

Нова, інформаційно-технологічна парадигма бібліографознавства, яка основана на осмисленні значення інформаційних технологій, дозволяє вплинути на розповсюдження і використання інформації в суспільстві.

Згідно визначення “Украинской Советской Энциклопедии” бібліографія є: “... отрасль научно-технической деятельности, задачей которой является библиографическая информация о произведениях печати (или других документах) с целью влияния на распространение в обществе” [2].

У цьому контексті виникає необхідність пошуку нових підходів до методики бібліографічної роботи, чим і зумовлена актуальність даної теми.

«Методика – совокупность способов, методов, приемов для систематического, последовательного, наиболее целесообразного проведения какой-либо работы» [2].

Методика будь-якої роботи виходить із її методології.

Методологія за визначенням «Большой Советской Энциклопедии» – це «Учение о методе научного познания мира, совокупность приемов исследования, применяемых в науке» [1].

Методологія бібліографічної справи виходить зі специфіки цієї діяльності: виявлення, облік, опис, систематизація і якісний аналіз творів друку [3], в яких відображаються знання про реальний світ.

Одна з найважливіших складових бібліографії – класифікація та систематизація знань. Класифікація – одна з вищих форм мислення, яка включає в себе етапи [7]:

- 1) аналіз, синтез, порівняння;
- 2) абстрагування, узагальнення і конкретизація;
- 3) індукція, дедукція, аналогія, знаходження зв'язків і відношень;
- 4) формування понять, їх класифікація і систематизація.

Зміст поняття класифікації показує, що в бібліографії застосовуються всі методи класифікації, починаючи від аналізу понять і закінчуючи їх систематизацією.

В основі будь-якої ББК лежить філософська класифікація. Уперше це поняття було визначено Ф. Енгельсом у виданні статей під назвою “Діалектики природи” (1873-1886 рр.):

“Классификация наук, из которых каждая анализирует отдельную форму движения, является вместе с тем классификацией, расположением, согласно внутренне присущей им последовательности...”.

За Ф. Енгельсом, класифікація наук, тобто знань, є поділ їх на знання про предмети, явища, процеси реального світу на групи послідовностей, відповідно природньо притаманним їм ознакам.

Аналіз філософської сутності ББК-х систем провів Н.Н. Аблов (1882-1942) у своїй праці “Классификация книг, ее история и методы в связи с классификацией наук вообще”.

В основі класифікації знань лежить положення діалектико - матеріалістичної теорії пізнання про категорії предметної області реального світу: об'єкт (сутність), властивість, відносини (зв'язок), що існують у діалектичній єдності. Теза про єдність і взаємоперехід цих категорій, їх правильне урахування в бібліографії є основою для забезпечення багатоаспектного доступу до одного й того самого елемента даних, що може інтерпретуватися і як об'єкт, і як властивість об'єкта, і як відношення об'єкта предметної області. Предметна область – це частина реального світу, що підлягає вивченню з метою організації управління в цій сфері. Це можуть бути: економіка і економічні процеси, політика, освіта, природа і інше. Під предметною областю розуміють один або кілька об'єктів (сутностей), чи певну її частину, знання яких відображаються в первинних документах і застосовуються для вирішення різних функціональних задач. Предметна область представляється множиною фрагментів, наприклад, освіта складається із дошкільної, шкільної, вищої. Кожний фрагмент предметної області характеризується

множиною об'єктів і процесів, а також множиною користувачів, що характеризуються єдиним поглядом на предметну область.

Об'єкт (процес, явище) - елемент предметної області, відомості про який зберігаються в первинних документах. Інколи об'єкти також називають сутністю. Сутність – абстракція реально існуючого об'єкта, процесу і явища, про які необхідно зберігати інформацію в документах. Кожний об'єкт в конкретний момент часу характеризується певним станом. Цей стан описується за допомогою обмеженого набору властивостей, що відрізняють його від інших об'єктів, і зв'язків(відношень), в які вступають об'єкти в процесі функціонування. Отже, в документах зберігається інформація про об'єкти або процеси, яка відображує їх властивості і відношення. Для бібліографії об'єкти – всілякі документи: статті, доповіді, автореферати, тощо. Процеси бібліографії: формування і введення в базу даних бібліографічних записів, формування запитів для користувачів тощо. Користувачі цього фрагменту предметної області – читачі.

Об'єкти об'єднуються в класи. Клас об'єктів – сукупність об'єктів, що володіє однаковим набором властивостей. Наприклад, об'єкти: професорсько-викладацький склад, студенти, співробітники - можна об'єднати в клас об'єктів «Читачі». Отже, в основі класифікації знань про реальний світ лежить природний поділ світу на предметні області, предметні області діляться на великі групи (класи), класи, в свою чергу, діляться на об'єкти або сутності. І зворотній процес класифікації - розподіл яких-небудь об'єктів (предметів, явищ, процесів, понять) за класами у відповідності зі спільними ознаками (систематизація).

Класифікаційна ознака – властивість предмета, яка обумовлює його відмінність або схожість з іншими об'єктами. Ознака представляє корінну природу об'єкта (предмета) і тим самим відрізняє його від об'єктів (предметів) інших видів і класів.

Разом з тим класифікація – одне із фундаментальних понять формальної логіки, тобто логічна операція, яка встановлює відношення між поняттями.

Отже, класифікація як методологія лежить в основі систематизації знань про реальний світ у результаті його поділу за ознаками і відображення цих ознак у документах. Прослідковується логічна ланка інформаційного взаємозв'язку

знань про реальний світ і первинних документів їх бібліографічного опису:

Реальний світ --> Предметна область --> Класи об'єктів --> Об'єкти --> Первинні документи --> Властивості, Відношення --> Поля бази даних.

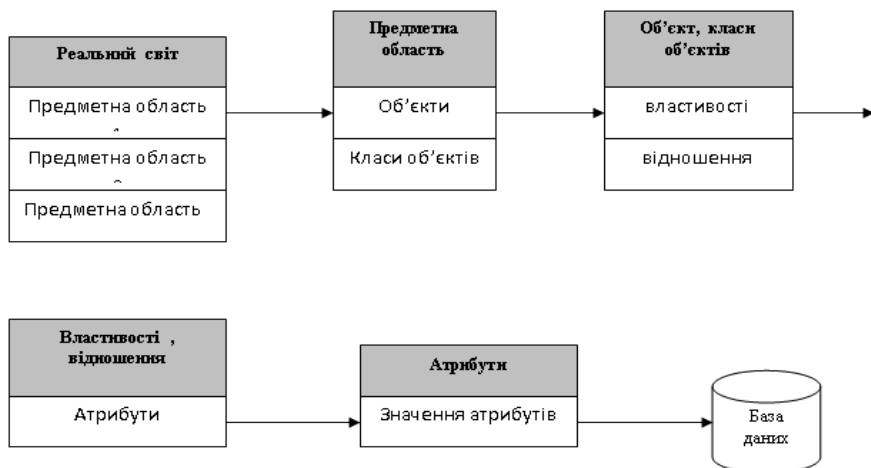

Схема 1. Інформаційний зв'язок між знанням про реальний світ та введенням їх у базу даних.

Кожний конкретний документ - стаття, опис винаходу, доповідь, рецензія тощо – правомірно представляється у базі даних у вигляді окремих, дискретно поступаючих повідомлень (бібліографічних записів), присвячених одному-двом локальним фрагментам знань про реальний світ. В результаті інформація щодо якого-небудь явища дійсності практично зафіксована не в одному документі, а в їх сукупності, що описує стан і особливості розвитку конкретного явища.

Висновки

1. Особливістю бібліографічної інформації є адекватність відображення в первинних документах знань про реальний світ та його зміни.

2. Основою поділу знань про реальний світ на класи є природний поділ його на окремі групи за класифікаційними ознаками, за якими вони відрізняються один від одного.

3. В бібліографії класифікація є основою систематизації знань і представлена таблицями класифікації (класифікаторами).

4. Кожний введений в базу даних бібліографічний запис одночасно відображує знання про стан і зміни декількох об'єктів реального світу.

Література

1. Большая Советская Энциклопедия [Текст] : [в 51 т.]. - Гос. науч. изд-во "Большая Советская Энциклопедия". - М., 1954. - Т. 27. - 661 с.

2. Украинская Советская Энциклопедия [Текст] : [в 12 т.]. - Киев: Глав.ред. Укр. Сов. Энци., 1978. - Т. 1. - 550 с.

3. Українська Радянська Енциклопедія [Текст] : [в 17 т.]. - Київ: Голов.ред. Укр. Рад. Енци., 1959. - Т. 1. - 523 с.

4. Бакаев А.А. Методы организации и обработки баз знаний [Текст] / А.А. Бакаев, В.И. Грищенко, Д.Н. Козлов. - К. : Наукова думка, 1993. - 256 с.

5. Базы и банки данных и знаний [Текст] / под. ред. К.М. Четверикова. - Москва: Высшая школа, 1992. - 547 с.

6. Справочник библиографа [Текст] / Научн. ред. А.Н. Ванеев, В.А. Минкина. - Санкт-Петербург: Профессия, 2002. - 528 с. - (Серия "Библиотека").

7. Сукиасян Э.Р. Библиотечные каталоги [Текст] / Э.Р. Сукиасян. - Москва: ИПО Профиздат, 2002. - 192 с. - (Методические материалы).

УДК 027.7
ББК 78.3

З.М. Навроцька, бібліотекар I категорії
Наукової бібліотеки ЧДІЕУ

ОБЗОР ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ ПО ПСИХОЛОГИИ ОТНОШЕНИЙ

Я хочу познакомить вас с журналами, которые приходят к нам, но, долго не задерживаясь, «уходят» в библиотеку юрфака, и с их удивительным миром. Я знакомаюсь с ними, когда расписываю статьи этих журналов. А еще мне близка тематика этих журналов, так как я заканчиваю институт по специальности «Социальная работа» с углубленным изучением таких дисциплин, как социология, соционика, психология.

В настоящее время в нашу библиотеку поступают следующие журналы: «Вопросы психологии», «Менеджмент и кадры», «Мир психологии», «Практична психологія», "Психологічний інструментарій", "Психологія і соціоніка", "Психологія і суспільство", "Соціоніка, методологія і психологія", "Соціальна педагогіка", "Соціологія: теорія, методи, маркетинг", "Теорія і практика управління соціальними системами". Обзор статей я объединила одной темой «Взаимоотношения», конкретно «Взаимоотношения в семье».

«Человек - существо общественное: он существует, живет среди людей, и это побуждает его постоянно взаимодействовать с окружающими, обмениваться информацией, эмоциями. Участвуя в совместной деятельности, люди становятся активными участниками отношений - общественных, деловых, межличностных, интраличностных. Отношения по своей сути - развивающая информационная среда. Они несут в себе потенциал как позитивного, так и негативного свойства. В отношениях формируются (и трансформируются) как социально одобряемые, так и порицаемые качества личности; проявляются как высокодуховные, так и низменные свойства человека. Отношения несут в себе богатство и разнообразие эмоциональных переживаний и психических состояний, повторяемость которых обеспечивает развитие психологических качеств» - так начинается статья Шлаиной В.М. «Информационное пространство отношений» (ж-л «Менеджмент и кадры», 2010, №1). Вероника Михайловна является преподавателем кафедры международного менеджмента Днепропетровского Национального Университета, магистром соционики, а также автором очень многих статей в этом журнале и журнале «Соционика, ментология и психология личности». «Чрезмерная проявленность психологических качеств (склонностей, способностей, установок личности, умений и готовности к действиям, навыков и привычек) приводит к их перерождению в свою противоположность. Позитив превращается в негатив (и наоборот)». Автор дает полную характеристику 16 типам взаимоотношений, а это: дуальные отношения, отношения тождества, активации, зеркальные, ревизии (с позиции «ревизора»), ревизии (с позиции «подревизного»), деловые, миражные, отношения конфликта, квазитожества, суперэго, погашения, заказа (с позиции «заказчика»), заказа (с позиции «подзаказного»), полудуальные, родственные.

Что же такое соционика, что это за наука? Соционика, информационная психология - неакадемическое направление в психологии, изучающее восприятие человеком информации об

окружающей реальности и информационное взаимодействие между людьми; в более узком прикладном смысле - теория об одной из сторон психологической совместимости, ключевым понятием которой является тип информационного метаболизма (ТИМ, социотип). Основная идея соционики состоит в возможности построения универсальной модели, из которой вытекает дифференциация 16 соответствующих типов информационного метаболизма (процесс восприятия, селекции и обработки психикой человека сведений об окружающем мире). Прикладную пользу соционика обнаруживает в применении такой классификации к частичному анализу и прогностированию человеческих взаимоотношений.

Соционика была создана в начале 1970-х годов литовским социологом, психологом и экономистом Аушрой Аугустинавичюте. Основным материалом для создания соционики послужила работа Карла Юнга «Психологические типы» и теория Антония Кемпинского об информационном метаболизме.

Что же послужило причиной возникновения такой отрасли в психологии?

В статье Микелсоне В.А. «Развитие соционики в Латвии» (Соционика, ментология и психология личности, №4, 2011) - подробно описываются развитие соционики в Латвии, возникновение школы автора, распространение соционического образования, практическое применение методов соционики. Имея желание помочь людям найти вторую половинку, Микелсоне создала в 1997 г. клуб знакомства «Скарлетта». В ходе работы возникло множество неясностей: почему два хороших человека не могут обрести счастье вместе и вынуждены расставаться, комфортные семейные отношения не складываются. В процессе работы, подбирая партнеров (к примеру: солидному господину партнершу по его критериям: комфортную по нумерологии, по гороскопу, по астрологии. Однако результат был отрицательный: женщина, соответствующая его требованиям, не подошла ему, и даже больше - она его раздражала), приходит к выводу, что длительные отношения образуются только между парами, которые комфортны по соционике. Ведь соционика действительно дает другой взгляд на происходящее вокруг. «Меня поразила фраза «Нет плохих людей, есть плохие отношения», поскольку, подобно многим, думала, что встречаются плохие люди», - пишет автор.

В 2004-м был собран первый вариант накопленного материала - получилась первая книга «Не меняйся, только познай, кто ты». В настоящий момент соционику на уровне консультанта освоили 115 курсантов. Вместе с коллегой Эвисом Крумхолцом разработали сайт о соционике, который постепенно переводится на русский и английский языки, количество посетителей растет, в мае 2011 г. превысило 24000. Прочла лекции по соционике примерно в 50-ти учебных заведениях. Интерес молодежи прекращается после определения своего соционического типа и профессионального направления. Восприятие соционики людьми, занятыми в политике, поверхностное. Чувствуется, что они испытывают страх разоблачения собственной личности. Глубоко убеждена, что соционика в культуру войдет снизу вверх - через школы, клубы, небольшие коллективы и организации. «Соционика - увлекательная и нужная наука в наши времена, когда взаимные отношения разрушаются из-за погони за деньгами и богатством», - пишет автор.

*Глаза, словно неба осеннего свод,
и нет в этом небе огня,
и давит меня это небо и гнет -
вот так она любит меня.*

*Прощай. Расстаемся. Поцелуи не жди!
Все явственней день ото дня,
что пусто в груди, что темно впереди -
вот так она любит меня.*

*Ах, мне бы уйти на дорогу свою,
достоинство молча храня.*

*Но, старый солдат, я стою как в строю...
Вот так она любит меня.*

Стихи незабвенного Булата Окуджавы в качестве эпиграфа к статье Шлаиной В.М. и Кучугуры А.К. «Социальный заказ» в супружеских парах» (ж-л «Менеджмент и кадры», 2011, №5) наиболее точно и емко отражают интертипные отношения "социального заказа" в паре Мужчина - Женщина (причем с позиции «подзаказного»). В статье рассмотрены особенности отношений в семье как системе, основу которой составляет пара, находящаяся в интертипных отношениях «социального заказа», в которой «заказчик» женщина, а «подзаказный» мужчина. Каждый из авторов довольно долгое время наблюдал особенности таких отношений, будучи в родственных или дружеских отношениях с участниками таких семейных пар, и решили выяснить, в чем «секрет» устойчивости и долговременности этих отношений.

Наблюдения приведены на довольно-таки интересных примерах, где одни цитаты типа «В семье муж и жена равноправны. Особенно жена», «Женщин умных не бывает. Есть прелесть какие гаупенькие и ужас какие дуры» и «Брак - это триумф привычки над ненавистью», характеризующие тип отношений в семье привлекают ваше внимание.

В статье Белецкой И.Е. и Белецкого С.А. «Психологические сложности в дуальных отношениях» (Психология и соционика межличностных отношений, №5, 2011 г.) дается понятие дуальных отношений. Это отношения полного дополнения, один из самых привлекательных видов интертипных отношений в соционике. Опыт тысяч поколений, отпечатанный в психике каждого конкретного человека, подсказывает ему, что в мире существует плюс и минус, день и ночь, жизнь и смерть. Одно является дополнением другого, одно без другого невозможно, и это другое дополняет его до целого.

Все лучшее в человеке получает развитие именно в дуальных отношениях. Сосредоточившись на поиске дуала и надеясь решить с его помощью все свои проблемы, люди склонны подменять свою истинную жизнь жизнью типа, уходя все дальше от реальности и решения своих жизненных задач. В статье описаны также возможные проблемы созависимости в дуальной паре, когда дуал заботится об информационном благополучии партнера и тем самым лишает его возможности развития. По каждой из проблем приведены краткие технологии решения.

От рождения до смерти человек, развиваясь, проходит через несколько кризисов. Собственно, разрешать кризисы - это и значит развиваться. И как будто мало нам своих внутриличностных кризисов, мы еще вступаем в отношения с противоположным полом. А в этих отношениях - свои кризисы, свои сложности. Появляются дети, и там свои... И все приходится преодолевать, ты не преодолел кризис - кризис преодолел тебя. Да и есть ли вообще тогда счастье?! И в чем же оно?

И есть очень привлекательное учение по обретению счастья - соционика. Но, скажете вы, соционика - это ведь широкая область знания. Она предполагает целое философское переосмысление себя и своего места в мире, и говорить, что она - учение про счастье, - несколько, хм..., упрощенно. Подробно сложности взаимопонимания описаны авторами в цикле статей «Будни дуальных отношений».

Первая психологическая сложность, которая возникает у людей, ищущих счастья в отношениях, - это конфликт ожиданий. Люди ожидают дополнения как понимания и совпадения, а

получают дополнение как пополнение, достройку до целого, которое не то что понять, представить сложно. К чему приводит конфликт ожиданий? К разочарованию. В жизни, в партнере, в себе... Следующий виток - поиск виноватых (виноватым может оказаться партнер, соционика или конкретные соционики, сам человек), потеря смысла что-то делать в отношениях, затем на работе. Следующий виток - заболевания, вызванные психологическими причинами, у человека становится все меньше возможностей удовлетворять и развивать свои материальные и духовные потребности... Можно ли изменить ситуацию? Авторы считают, что изменить можно все. Пока человек жив, он может влиять на свою жизнь. Вопрос - как. Авторы предлагают путь из четырех шагов - каких, узнаете из этой статьи, а еще много других советов в преодолении других сложностей во взаимоотношениях.

Возможность быть в отношениях - удивительный дар, это максимальная открытость по отношению к миру. Ведь Другой никогда не поймет вас и не сможет быть с вами, если вы не откроетесь ему и не расскажете, чего же вам хочется. На самом деле хочется. «Сделайте себе самый большой подарок - открытость по отношению к Миру», - так заканчивается статья Белецких, основанная на исследованиях.

В очень интересной, на мой взгляд, статье Исаева Ю.В. «Сезонность в отношениях» (Психология и соционика межличностных отношений), № 9, 2011 г.) рассматривается динамика отношений между людьми с использованием аналогии со сменой сезонов. Описаны особенности, задачи и трудности каждого сезона в отношениях. Первым о групповой динамике заговорил Брюс Такман. Рассмотренная в статье цикличность проявляется в любых отношениях, но поскольку близкие любовные отношения дают наиболее яркую и показательную картину, то автор описывает именно на этих примерах. В природе каждый сезон - весна, лето, осень и зима - приносит свою атмосферу, свои задачи, свои опасности и награды. И мы сами меняемся с каждым сезоном. Для нас это настолько естественно, что сложно представить, как мы будем жить, если смена сезонов прекратится и природа застынет на каком-то из этапов. И если перенести эту хорошо знакомую картину на ситуацию, когда два человека встретили друг друга и начали строить отношения, то как это будет выглядеть - можно будет узнать из этой статьи. Получается естественный круговорот эмоциональных состояний в отношениях между людьми. В разных ситуациях и у разных людей он развивается с различной

скоростью, обеспечивая постоянное «обновление» отношений. Попытки остановить, замедлить или ускорить его искусственно зачастую приводят к разрушению самих отношений. Подобный круговорот можно наблюдать не только в близких отношениях, но и во всех сферах, где люди вовлечены во взаимодействие между собой. При этом длительность одного цикла может быть от нескольких часов, до нескольких десятилетий. Информация этой статьи поможет кому-то пройти цикл сезонов и реализовать потенциал отношений.

Продолжу свой обзор со статей на тему психологии взаимоотношений в семье.

Учебное пособие «Практическая психодиагностика: Методики и тесты», 2008 года, редактор-составитель Д.Я. Райгородский, адресовано прежде всего профессиональным психологам и студентам психологических факультетов, но будет интересно и полезно самому широкому кругу профессионалов и читателей. Предлагаемая Вашему вниманию книга содержит три раздела:

- 1) диагностика психических состояний и свойств личности;
- 2) диагностика межличностных и семейных отношений;
- 3) диагностика профессионального подбора кадров,

и представляет собой наиболее полное из опубликованных до последнего времени собрание методик и тестов практической психодиагностики. Методики и тесты сопровождаются «ключами» - описанием способов обработки полученных результатов.

У каждой из нас есть дети, поэтому тема поведения подростков актуальна всегда. Статья С.И. Болтвец «Домашнее насилие как основа девиантного поведения подростков» (Ж-л «Практична психология та соціальна робота» – 2009 г., №10) дает понять, что такое психологическое насилие со стороны родителей, в чем оно проявляется, разъясняет причины возникновения отклонений в поведении подростков от общепринятых норм - это и есть девиантное поведение. Оказывается, довольно часто причиной такого поведения становится невидимое физическое или психологическое насилие над ребенком в семье. Следует отметить, что физическое насилие практически всегда есть продолжением и развитием психологического насилия, в то время как психологическое насилие может существовать и без проявлений физического насилия. В таком случае родители ребенка могут и не подозревать, что устраивают надругательство над своим воспитанником. Что же такое психологическое насилие, автор раскрывает на примере. Мальчик, у которого

родители развелись, мама уехала на заработки за границу, оставив сына на тетю и бабушку. Те его кормили, одевали, отправляли в школу и думали, что этого достаточно, - неделями взрослые заняты своими делами, не найдя минутку, чтобы просто поговорить с мальчиком. Их не интересовало, с кем он дружит в школе, с кем враждует, кто его обижает, кого обижает он. Мальчик, чтобы обратить на себя внимание, начал побегам из дома провоцировать бабушку и тетю, потом втянулся, и жизнь на улице даже понравилась. Постепенно появилась склонность к побегам, желание сделать так же больно, как больно делали они ему. И пришло то время, когда он впервые поднял на них руку. Психологическое насилие взрослых к ребенку породило физическое насилие подростка в отношении их самих. И трагедия в том, что ни бабушка, ни тетя так и не поняли причину жестокого поведения, не увидели собственной вины, не поняли, что именно их отношение к маленькому мальчику имело все признаки психологического насилия.

Очень интересна статья Варги А.Я., Федорович Е.Ю. «Домашний питомец в семейной системе» (ж-л «Вопросы психологии» - 2010, № 1). На примере прохождения семьей 6 стадий своего жизненного цикла:

1- независимая жизнь одинокого человека, так называемая стадия монады;

2- возникновение пары - стадия диады;

3- появление детей - стадия родительства;

4- отделение выросших детей или сепарация;

5- диада на пенсии или стадия «опустевшего гнезда»;

6- одинокая жизнь пожилого человека - снова стадия монады, показано, что домашние питомцы (собаки) участвуют во всех процессах поддержания гомеостаза и развития семейной системы. Включенные в семейную структуру собаки, так же как и люди - элементы этой системы, - обладают способностью поддерживать тот тип коммуникации, который характерен для семьи. Пример: к дрессировщику обратилась с просьбой о дрессировке послушания женщина с годовалым ротвейлером. Через 6 занятий, несмотря на прогресс в послушании на занятиях, хозяйка начала жаловаться, что собака хуже ведет себя - агрессивна к ней и дочери. После укуса собакой, выйдя из больницы, отдала ее. Спросив у дрессировщика, какую завести опять, рекомендованную неагрессивную, склонную к послушанию, отклонила, и завела бладхаунда - собаку, в послушание которой необходимо вкладывать еще больше усилий. Женщина год назад до того, как завести ротвейлера, разошлась с

мужем. Инициатором была сама, мотивируя свое решение тем, что муж проявлял к ней и дочери физическую агрессию. Чем более послушной собака становилась на занятиях, тем менее это нравилось хозяйке. Своим поведением она провоцировала агрессию собаки дома.

Почему животных становится все больше и больше? Человек стал использовать собаку в новых ролях, потому что все более усиливающаяся урбанизация, увеличение значения нуклеарной семьи по сравнению с многопоколенной привели к нарастанию эмоционального голода и психологических проблем у городского жителя. Животные-компаньоны наравне с человеком участвуют в формировании как положительной, так и отрицательной обратной связи, и могут способствовать как развитию семейной системы, так и ее стагнации.

Статьи, в которых речь идет о взаимоотношениях, взаимодействии друг с другом, я занесу в раздел 88.53. а статьи, где соционика рассматривает типы личности - в раздел 88.3.

Література

1. Шлаина В.М. Информационное пространство отношений / В.М. Шлаина // Менеджмент и кадры. – 2010. - №1. – С. 23-38.
2. Микелсоне В.Л. Развитие соционики в Латвии / В.Л. Микелсоне // Соционика, ментология и психология личности. – 2011. - №4. – С. 63-66.
3. Шлаина В.М. «Социальный заказ» в супружеских парах / В.М. Шлаина, А.К. Кучугура // Менеджмент и кадры. – 2011. - №5. – С. 56-60.
4. Белецкая И.Е. Психологические сложности в дуальных отношениях / И.Е. Белецкая, С.А. Белецкий // Психология и соционика межличностных отношений. – 2011. - №5. – С. 7-15.
5. Исаев Ю.В. Сезонность в отношениях / Ю.В. Исаев // Психология и соционика межличностных отношений. – 2011. - №9. – С. 7-17.
6. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие [редактор-составитель Д.Я.Райгородский]. – Самара: Издательский Дом «Бахрах-М», 2008. - 672 с.
7. Болтivec С.И. Домашнее насилие как основа девиантного поведения подростков / С.И. Болтivec // Практична психология та соціальна робота. – 2009. - №10. – С. 38-39.
8. Варга А.Я. Домашний питомец в семейной системе / А.Я. Варга, Е.Ю. Федорович // Вопросы психологии. - 2010. - №1. – С. 56-65.

Відомості про авторів

Буддакова Олена Іванівна	завідувач сектору Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Виноградна Світлана Олександрівна	бібліотекар II категорії Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Висоцька Тетяна Леонідівна	завідувач сектору Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Войтищенко Людмила Михайлівна	бібліотекар Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Кляпець Олена Ігорівна	бібліотекар Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Кудрявцева Ольга Дмитрівна	бібліотекар I категорії Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Полякова Ірина Юріївна	провідний бібліотекар Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Рубан Алла Михайлівна	бібліотекар II категорії Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Семирозум Світлана Іванівна	провідний бібліотекар Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Ткаченко Алла Володимирівна	провідний бібліотекар Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Халеп Ірина Віталіївна	бібліотекар I категорії Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;
Навроцька Зоя Михайлівна	бібліотекар I категорії Наукової бібліотеки ЧДІЕУ;

Для нотаток

УДК 027.7
ББК 78.3
А 43

Актуальні питання роботи бібліотеки вищого навчального закладу

*Матеріали
науково-практичної конференції
1 грудня 2011 р.*

Головний редактор	В.М. Белінська
Відповідальний редактор	Н.В. Мороз
Мовне редагування	Г.В. Макаренко
Комп'ютерна верстка	Н.В. Мороз, Г.В. Макаренко

Підписано до друку 03.11.2011 р. Формат 60x84 ¹/₈
Гарнітура Bookman Old Style-10
Обсяг 4.73 умовн. др.арк. Обл. вид. арк. 3,02. Наклад 5 прим.
Замовлення № 2

Чернігівський державний інститут
економіки і управління
Наукова бібліотека

Адреса інституту і видавництва:
14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1, кім. 112.